ДАВНІ ЛЕГЕНДИ

НІМЕЦЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

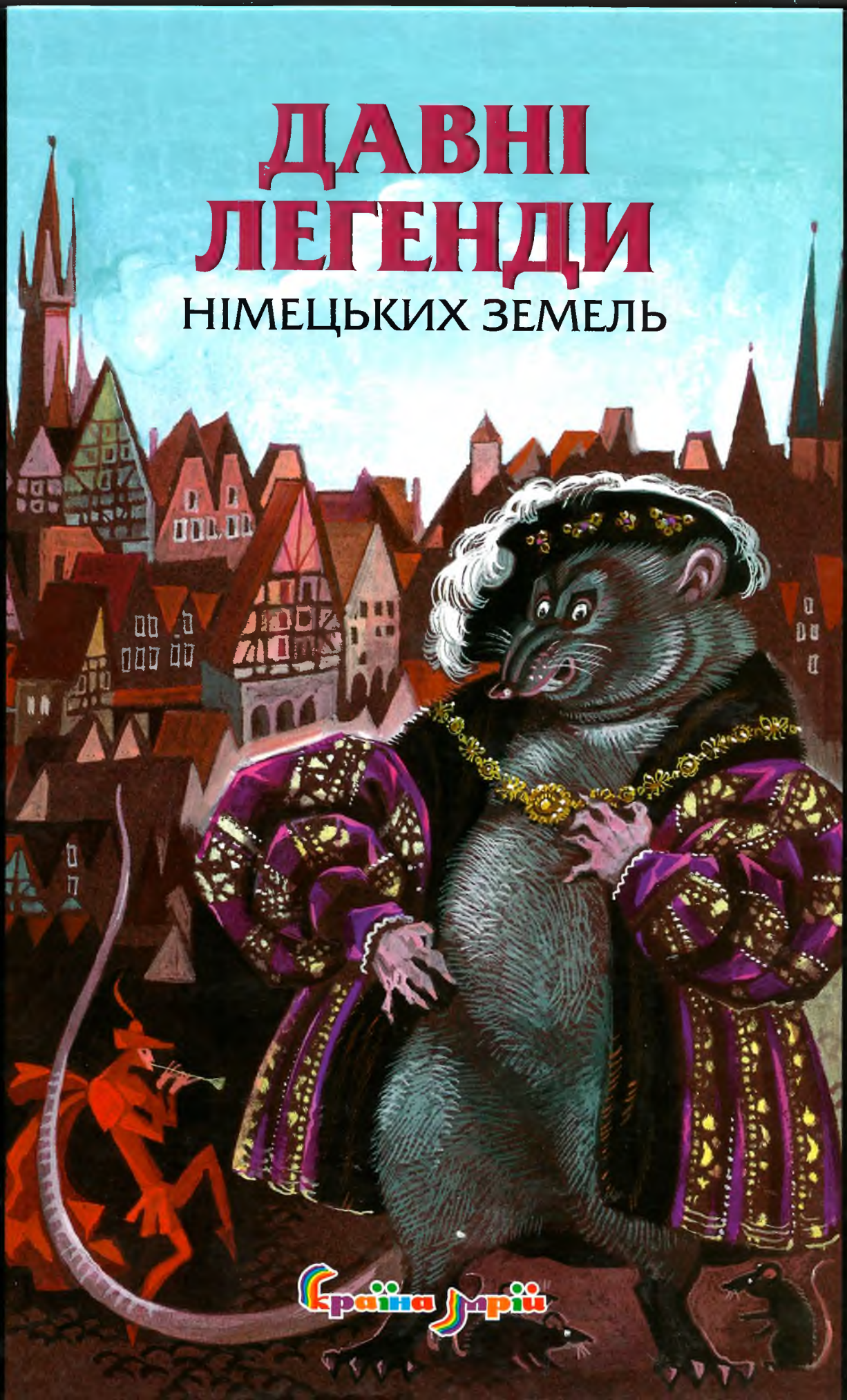

Країна Мрій

Тетяна Горбаченко, Лариса Олексієнко

Давні легенди
німецьких земель

Ілюстрації Ніки Гольц

Київ
Країна мрій
2006

Щуролов

Багато у світі славетних міст. Кожне з них пишається красою своєю і своїм багатством. Гордовитим і заможним був і славний Гамельн. Все у місті було до ладу: і охоронні вежі, й будинки, і ратуша, і крамниці, і великий базар. Все навколо тішило око.

Гострий дах ратуші, розташованої на головній площі міста, здіймається високо в небо. Ще вище виблискують шпилі собору Святого Боніфація. Кожна будівля у місті вабить зір своєю архітектурою: великі й маленькі вежі, балкони, позолочені фігурки. Доріжки у місті посипані м'яким піском, щоб ногам у взутті з тонкої шкіри приємно було ходити ними.

Собори, оздоблені позолоченими шпилями, — найбільша гордість Гамельна.

Дзвони собору Святого Боніфація сповіщають жителів міста про початок нового дня і про його закінчення. Саме тут, на головній площі, найчастіше полюбляють бувати гамельнці. Жителі цього чудового міста — теж славні люди. Та здобули вони слави не розумом і кмітливістю, не добрими справами, а чималим багатством і нечуваною скупістю.

Заможні бюргери щодня гуляли вулицями Гамельна лише задля того, щоб похизуватися один перед одним пишним вбранням з дорогого оксамиту, золотими ланцюгами на шиї та каблучками з коштовним камінням на кожному пальці. Купці й майстри виставляли у крамничках і на базарі свій крам за чималі гроші, прагнучи ошукати кожного покупця.

Головним у місті був бургомістр, гладкий та пихатий вельможа, що керував цими скнарами. Всі жителі міста заздрили один одному і прагнули лише примножити свої статки, набити комори добром, а скрині — золотом. Та головне, щоб всього цього було більше, ніж у інших.

Для простого люду всі міські брами були зачинені. На чергових зборах у ратуші ось що постановив бургомістр: «Щоб не порушували красу і спокій славного Гамельна простолюдини, обмежити пропуск злидарів до міста. Їхнє місце за брамою».

І став Гамельн неприступною фортецею: з усіх боків оточений глибоким ровом, високою стіною із вежами. Сторожа біля кожних воріт. Вартові пильно придивляються до подорожніх. Тих, у кого порожні гаманці та кишені, на колінах латки, на ліктях дірки, в місто не пропускають. Списами і алебардами проганяє сторожа волоцюг від воріт.

А за високими мурами міста жив простий люд, який тяжкою працею і потом здобував собі шматок хліба і годував ненажерливих жителів Гамельна. Бідні селяни сплачували високі податки, віддаючи останню копійчину.

Лихо підступило до стін славетного міста. Після літньої засухи настав голод, який почав морити простий люд. А гамельнці розкошують. У них комори повні минулорічного зерна, столи вгинаються від різноманітних страв і напоїв.

Юрби голодних стоять під головною брамою, благаючи продати їм хоч трохи зерна. Та хитрі купці вирішили притримати зерно до весни. Наприкінці зими ще більше дошкулятиме селянам голод, ще вигідніше можна буде продати зерно.

Всю довгу сувору зиму не пускали голодних бідняків у місто. Матері втішали знесилених дітей, що плакали у них на руках, благаючи подати хоч крихту хліба. Та марно. Ніхто зі знатних бюргерів та купців не поспішав допомогти людям, які вмирали від голоду. Наказ бургомістра — чекати.

Тільки-но почав танути сніг, бургомістр наказав відімкнути міську браму й без перешкод пропускати всіх бажаючих. Він чекав на великі прибутки.

Суворі обличчя купців не вселяли надії, стало зрозуміло: дешево нічого не придбаєш. Гамельнці вже подумки підраховували свої прибутки й раділи від цього. Та не судилося скупим жителям забагатіти на біді людській.

Гамельнці вважали, що раз їм усе сходить з рук, значить, вони чинять правильно. Однак на цьому світі панує велика Справедливість. І, певно, десь в Небесній канцелярії вирішили провчити свавільних жителів Гамельна.

Сталося несподіване.

Разом з ослабленим людом, що повільно сунувся в місто, раптом звідусіль почали збігатися щури. Вони теж шукали поживи, залишивши голодні села та порожні поля.

Спочатку на це не звернули уваги: щури є повсюди. Та незабаром гризунів у місті стало більше, ніж його жителів. Не стали їм на заваді зачинена брама, підняті мости і барикади, що їх звели гамельнці. Щури потрапляли у місто через підземні ходи і потаємні щілини.

За кілька днів щури стали господарями славного Гамельна. Серед білого дня вони вільно простували вулицями міста. З німим жахом гамельнці спостерігали за моторошною щуриною ходою.

А голодні щури тим часом заволоділи коморами, погребами й кухнями, наповненими вщерть відбірним збіжжям і дорогою їжею. Там було чим поживитися ненажерливим тваринам! І розпочалися щурині бенкети!

Вперше у житті злякалися гамельнці. Вони розуміли, що позбутися зубастої напасті буде непросто. Адже своєю ненажерливістю вони дуже скидалися на жителів Гамельна. А останнім страх як не хотілося втрачати своїх статків. Тому всі вельможні гамельнці зібрались у ратуші на велику раду.

Бургомістр, хоч і був товстим та потворним, але ніде правди крити — розуму йому не бракувало. Часто гамельнці тільки чудувалися: який розум, скільки хитрості!

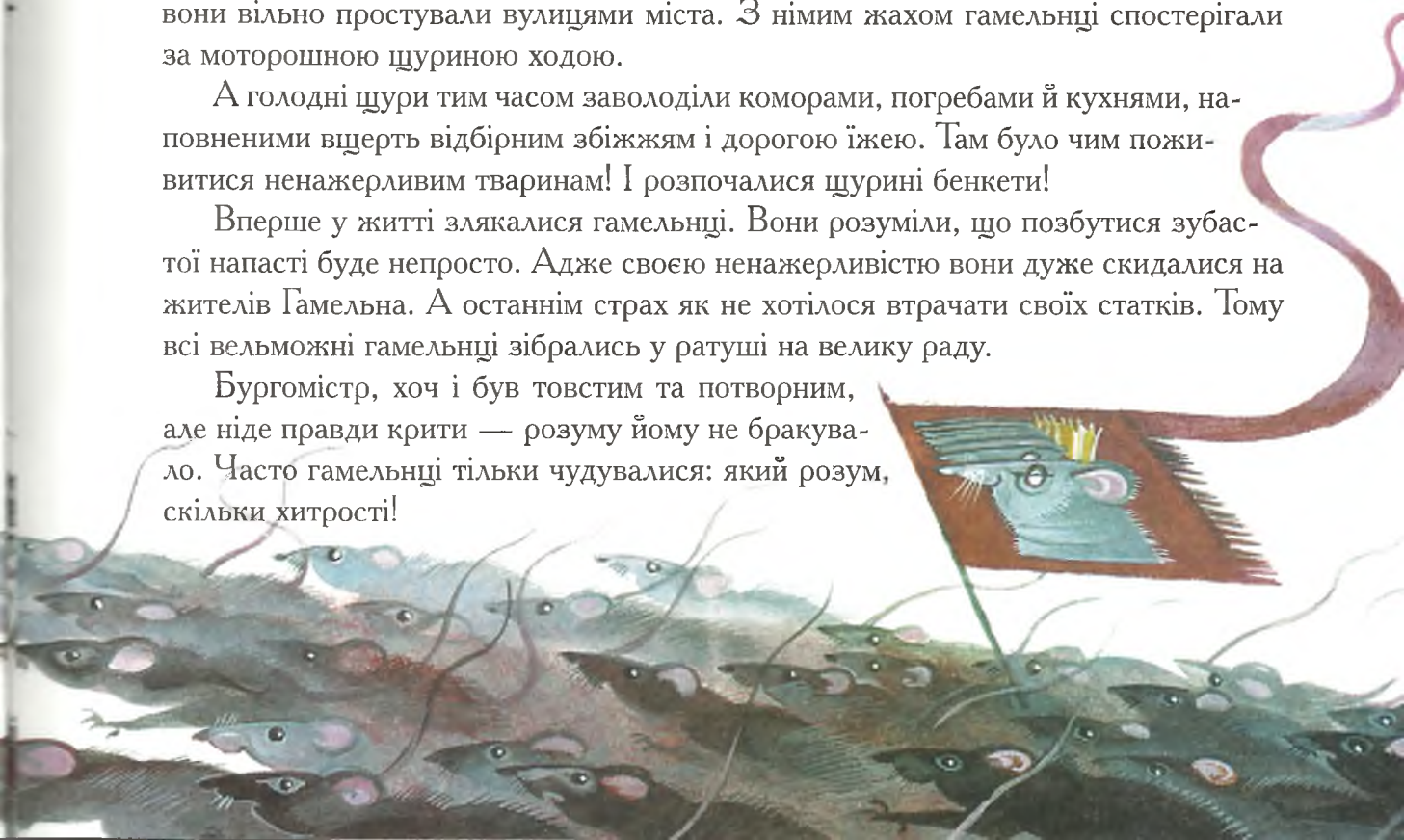

Подумавши трохи, він наказав порозставляти по всьому місту миски з отруєною їжею.

— Нехай скуштують ще й цього, хай всі здохнуть, ненажери трикляті! — несамовито гукав бургомістр, і окрилені надією жителі міста кинулися наповнювати посуд отруєним зерном.

Та не так сталося, як гадалося. На ранок і справді якась частина щурів валялася догори черевом. Жителі міста навіть почали було переможно кричати «ура!» із вікон осель. Однак, надвечір сірих тварюк у місті побільшало. Отруїлися тільки щури-розвідники. Відтепер жоден щур більше не чіпатиме отруєної їжі.

Треба було шукати інший вихід. Не сидіти ж склавши руки, дивлячись, як прокляті щури нищать добро, що любовно складалося, зберігалося, багато разів перелічувалось!

Рано-вранці на площі оголосили наказ бургомістра: відбудеться суд над щурами. Пролунали сурми, й на суд викликали короля гризунів.

Та чи ж почув він? Чи дослухався?

До міської управи простувала сила-силенна народу. Ідуть купці зі служками, майстри зі своїми учнями, навіть старих вивезли на візках, адже тепер страшно було лишатися самим удома. Все місто зібралось біля ратуші.

Всі очікують короля щурів, який має з'явитися за велінням бургомістра. Чекаючи на прибуття головного звинувачуваного, люди оповідали один одному різні байки про короля-щура. Одні говорили, він такий гладкий, що ледь може пересуватися. Інші стверджували, ніби шерсть у нього так начищена, що блищить навіть у темряві. А ще подейкували, що король щурів завжди ходить з охоронцями, які захищають свого повелителя від ворогів.

У міській управі людей зібралося — яблуку ніде впасти. Один за одним до зали ввійшли судді в чорних мантіях, з чорними шапочками на головах і повсідались на оббитих оксамитом кріслах під балдахіном. Усі сподівання лише на них.

Усі чекають.

Час спливав. Від нудного очікування припинилися навіть розмови. Всі зморилися від спеки та задухи. Але король щурів на суд так і не з'явився.

Настав вечір. Злість і відчай охопили жителів Гамельна. Та нічого не вдієш. Тоді розлючений суддя наказав вартовим спіймати будь-якого щура. Оскільки вулиці аж кишіли гризунами, наказ виконали негайно. Посадили шура у залізну клітку, а клітку поставили посеред суддівського столу.

З місця піднявся головний суддя Каспар Геллер. Він був дуже сердитий на цих ненажерливих істот: п'ять комор з зерном повністю розграбували у нього щури, спустошили всі засіки.

Довго головний суддя розповідав присутнім про лихо, заподіяне щурами, перелічував кількість пограбованих комор, зіпсутих будівель, переритих доріг. Після нетривалої ради судді оголосили вирок: «Наказуємо забиратися геть із нашого славного міста усьому щурячому роду. А щоб зубасті потвори зрозуміли всю серйозність наших намірів, наказуємо підпалити хвоста підсудному!»

Після оголошення вироку зловленого щура відпустили, перед цим урочисто підпаливши хвоста. Той, звісно, накивав п'ятами, підпаливши при цьому декілька будівель.

Пожежу загасили, однак у душах гамельнців з'явився вогник надії.

Наступного дня з самісінького ранку жителі міста немов приклеїлися до шибок своїх вікон, щоб не пропустити тієї хвилини, коли законослухняні щурі почнуть виконувати вирок суду і залишатимуть місто.

Та тільки марно чекали. Кляті щури навіть не збиралися нікуди йти і тим паче виконувати якісь там судові накази.

В цей час містом поширилася страшна звістка. Це ж треба такому статися!

Вночі після суду щури зруйнували всю суддівську залу: знищили оббиті оксамитом суддівські крісла, прогризли лаву підсудних, начисто переточили усі стільці. Спантеличені нечуваним нахабством щурів, жителі міста впали у відчай. Біда, та й годі!

А щурів у Гамельні кожного дня ставало дедалі більше.

Гамельнці вночі не гасили свічок. Коли одна свічка догоряла, одразу запалювали іншу, і так всю ніч до самісінького ранку. Налякані люди вмощувалися високо на подушках, боячись опускати ноги додолу.

Повсюди, нікого не боячись, господарювали щури. Їх можна було зустріти серед білого дня на кухні, куди їх принаджували аромати різних страв. Вони виглядали з кутків, принюхуючись, чи не готує господиня чогось смачненького. Варто було лише щурові стрибнути якнайвище і вискнути, як жінка відразу залишала їжу і втікала, забуваючи про все на світі.

Настав день, коли в місті скінчились запаси харчів — все зжерли прокляті щури. Гамельнці мало не рвали волосся у себе на головах через безсилля і відчай.

Голод прийшов і до них, а ще ж зовсім недавно купці зверхньо дивилися на вмираючих простолюдинів.

І знову довелося бургомістру збирати вельмож на велику раду. Після довгих суперечок і навіть бійки згодилися купці розлучитися з частиною своїх золотих монет.

По всьому місту було оголошено новий наказ бургомістра:

— Неймовірна винагорода рятівнику міста! Хто вижене щурів із Гамельна, отримає стільки золота, скільки зможе донести!

Та обібране і вкрай зубожіле місто вже навіть не сподівалось на порятунок. Жоден сміливець не виявив бажання постати супроти щурів.

І знову збирає дзвін жителів міста до ратуші. Цього разу бургомістр мав намір оголосити себе переможеним, він вирішив полишити посаду через гнітючу безвихідь.

Все, кінець! Добрий старий Гамельн гине!

І раптом натовп ожив, пожвавішав. Варта з головної брами сповістила:

— Щуролов прийшов!

Люди розступилися, щоб надати можливість сміливцю постати перед очі бургомістра.

До зали ратуші увійшов, кульгаючи, дивний чоловік.

Від самого лише вигляду щуролова у людей пробігли мурашки по шкірі: самі кістки та шкіра, обличчя — як натягнута маска, дивне вбрання блазня. Здається, замість очей у щуролова були лише дірки, одначе, ці очі буравили присутніх наскрізь, від погляду незнайомця не міг сховатися навіть шолудивий пес, що забився у старий ящик, рятуючись від щурів.

У руках чоловік тримав старовинну, потемнілу від часу дудку.

За інших обставин, звичайно, бюргери й не глянули б на цього дивакуватого чоловіка, схожого на жебрака. Але зараз вони зраділи йому, наче бажаному гостеві.

Бургомістр сам підсунув йому крісло. Суддя Каспар Геллер спробував навіть щось промимрити, схоже на «прошу пана...», однак миттю замовк, наштовхнувшись на страшний погляд незнайомця. Слугам наказали принести з погребів пляшки з вином, миттю знайшлися екзотичні страви та фрукти. Однак, щуролов навіть не думав пригощатися, він лише з огидою окинув поглядом присутніх.

Нарешті бургомістр подолав свій страх і спитав, затинаючись:

— Чи справді пан може впоратися зі щуриною халепою?

— Так, — відповів незнайомець. — Я маю владу й над цими потворами.

— Справді, а над ким іще?.. — запитав бургомістр, одначе зрозумів, що відповіді на своє запитання не отримає.

— Я звільню ваше місто від щурів. Але ви маєте дотримати своєї обіцянки. Пам'ятаєте ще про неї?

Судді оглянули незнайомця, немов збиралися ухвалити вирок: худий, як жердина, кульгавий, що він може підняти — хіба що свою дудку. Без жодних нарад бургомістр, який тим часом передумав полишати свою посаду, поважно мовив:

— Все, як домовились, шановний пане. Ми нічого не пошкодуємо заради порятунку нашого міста.

— Тож дивіться, інакше лихо вам буде, — сказав щуролов і вийшов із ратуші, залишивши вкрай спантеличених вельмож.

— Куди вже більше, — зітхнув бургомістр і натягнув глибше свого капелюха.

Раптом піднявся сильний вітер. Спочатку злетіли у небо усі пташки, що були в місті, потім, підібгавши хвости, збилися докупи всі собаки; коти мало не дерлися на стіни, голосно нявкаючи. Жителі міста завмерли від страху, не в змозі поворухнутися.

Щуролов грав на дудці, і жодна жива істота не могла спокійно слухати цю страшну мелодію. Слабкі жінки зомлівали, чоловіки позатуляли вуха і плакали, як малі діти.

І диво — за кілька хвилин з усіх щілин почали виповзати щури. Мов зачаровані, вони поволі йшли на звуки дудки. Незабаром площа біля ратуші була вщерть заповнена зубастими окупантами міста. Вони, наче зачаровані, зібралися біля щуролова.

А він попростував вулицями до міської брами. І всі до одного щури покірно посунули за ним. Бридкі тварюки нагадували сіру стрімку річку.

Поступово вираз оціпеніння й жаху на обличчях гамельнців змінювала радість. Та що це, здається, купці знову прийняли поважні пози, невже в їхніх головах народжувалися нові здирницькі плани?

Ось і дісталося щуряче плем'я центральної брами. Слідом за щуроловом гризуни вийшли з міста і потяглися дорогою.

Незабаром жахлива мелодія дудки ледь долинала крізь високі стіни до міста, а потім і зовсім стихла.

Сміливий щуролов довго шкутильгав курною дорогою на чолі зі щурячим військом. Нарешті вони підійшли до берега Везеру, швидкоплинної і глибокої ріки. Щуролов сів у човен, ніби заздалегідь залишений біля берега, і поплив на середину ріки. Щури стрибали у воду й тонули один за одним. Того дня Везер вийшов з берегів — такою численною була армія щурів.

Веселиться звільнене місто. Полетіли вгору шапки й капелюшки навіть найсолідніших паній. Велика радість у Гамельні, прощавай, лихо!

Всі жителі міста повиходили на вулицю, співають, танцюють і вітають один одного. Звідусіль лунає музика і веселий сміх. А вельможі з бургомістром у ратуші піднімають срібні келихи, наповнені вишуканим вином, за щасливе звільнення.

Захоплені радісним святкуванням, жителі Гамельна не звернули уваги на чоловіка в ошатному мисливському вбранні, що прямував до ратуші. Він нічим не нагадував жалюгідного і дивакуватого щуролова. Тільки старовинна дудка в його руках свідчила, що це був саме він. А повернувся герой, щоб отримати платню за виконану роботу.

— Я чекаю на свою винагороду! — голосно мовив щуролов, увійшовши до зали ратуші. — Тепер ви дотримайте свого слова: несіть мені стільки золота, скільки маєте у своїх скринях, — і щуролов дістав з-за пазухи мішок.

Та лихо нічому не навчило гамельнців. Скупість і ненажерливість міцно оселилися в їхніх серцях. Платити? Е, ні... Цього марно чекати. Вони обернули все на жарт:

— І ти збираєшся все підняти?

— Не лише підняти, а й забрати з собою!

— Цілий мішок!

— Так, навіть без дірок, погляньте, — глузував над скнарами щуролов.

— За жахливу музику? За дудку?

— За звільнення міста від щурів.

— Та ти зовсім божевільний, несповна розуму!

— Виженіть цього нахабу з міста!

Незнайомець не звернув уваги на ці вигуки. Він також не взяв срібла, яке зі сміхом жбурнув йому просто під ноги бургомістр, а просто вийшов із зали, залишивши після себе лише дохлого щура, від чого всі раптом замовкли і панічний страх знову охопив пихатих купців. Однак, це було миттєве відчуття. Першим отямився пихатий бургомістр:

— От пощастило: водночас позбулися і щурів, і щуролова, і грошенята при собі лишили!

Минув час. Гамельнці відбудували місто, обклали подвійним податком селян — життя налагодилося. Всі вже давно заховали у своїх серцях неприємні спогади.

Ніхто навіть не помітив, як одного дня до міста повернувся таємничий рятівник, і ніхто не почув, як знову на площі заспівала його чарівна дудка. Цього разу вона вигравала іншу мелодію, в якій вчувалися дитячий сміх, звук брязкалець, запах шоколаду. І диво, за декілька хвилин на площі зібралися усі діти Гамельна. Здавалося, дітвора була зачарована. Не так давно цій дудці корилися полчища щурів, сьогодні ж дивна мелодія кликала за собою найдорожчий скарб Гамельна — дітей.

Ось уже й міська брама. Діти, тупочучи ноженятами, пробігли по підйомному мосту. Старші діти несуть малюків на руках. А щуролов веде їх дорогою, повз засіяні житом пагорби все далі й далі від славетного і жадібного міста...

Так покарав щуролов скупих жителів Гамельна. Вони зберегли своє золото і коштовності, та втратили дітей — найдорожчий, безцінний скарб.

Сплило чимало часу від того трагічного дня.

Марно намагалися осиротілі батьки знайти своїх діточок. Колись веселе місто Гамельн стало похмурим і сумним. Навіть каміння почорніло від туги.

Ніколи вже не лунав у місті веселий дитячий сміх, не чути було дитячих голосів. Лише старече зітхання, глухий плач, які йшли з глибини людської душі, глухий кашель і стогін порушували тишу міських вулиць.

Ніхто не хотів жити поблизу Гамельна, спорожніли околиці... Навіть подорожні обминали це прокляте місто.

А за дрімучими лісами, за швидкими водами річок, посеред гірських хребтів розкинулася живописна полонина. І на пагорбах цих зелених луків постало чудове і світле місто.

Не було у ньому високих мурів зі сторожовими вежами, не було глибоких ровів навколо.

Господарювали в цьому місті молоді й заповзяті люди. Жодного старого не було там. Вулиці були сповнені дзвінкими молодечими голосами та радісним сміхом.

Все місто збудоване із світлого каменю, прозорого скла і сонячного проміння.

Що ж це за місто? І хто живе там?

Це діти Гамельна, які виросли і змужніли. Так, це саме ті діти, яких колись забрав з рідного міста чоловік у зеленому одязі, зачарувавши звуками дудки. Хитрий щуролов, а то був, напевно, сам сатана, завів їх у печеру високої гори й залишив напризволяще.

Але пам'ятаєте про велику Справедливість? Так ось, десь там, у Небесній канцелярії, не допустили загибелі невинних дитячих душ. Після довгих блукань у суцільній пітьмі діти опинились у безлюдному, дивному місці.

Час від часу на галявині з'являлися неймовірної краси німфи, які допомогли звестися на ноги немовлятам. Коли діти трохи підросли, якісь таємничі голоси підказували їм, як зводити будинки, виготовляти посуд і шити одяг.

Так у невідомих землях постало чудове місто. А назвали діти його — Гамельн, на честь рідного Гамельна, про який пам'ятали старші дітлахи.

Добро, щедрість, мир і злагода панують у новому Гамельні. Щасливі та життєрадісні його жителі. Радо приймають вони гостей, з добрим серцем і чистою душею. А зла і підступна людина ніколи не знайде дороги до цього молодого, світлого і прекрасного міста.

Тому й не віднайшли осиротілі батьки стежечки-доріжечки до нової оселі своїх дітей, до нового Гамельна. І жоден подорожній не розкаже осиротілим батькам про нове чудове місто, в якому оселилися їхні діти.

Лоенгрін

Велична і багата німецька земля. Безмежні поля та луки, швидкоплинні струмки й річки, густі ліси і працьовиті люди. Щасливий, хто народився на цій благодатній землі.

Серед широких просторів, на невисоких пагорбах серед лісів, на березі повноводої річки Шельди розкинулося Брабантське герцогство.

Славився Брабант веселими і щасливими людьми, відважними лицарями, чималими багатствами і мудрими правителями.

Брабантці вважали, що саме в їхньому герцогстві найвродливіші жінки, наймужніші воїни, найзеленіші трави і найблакитніше небо.

Вибачимо їм таку зухвалість — вони дуже пишалися своїм краєм і любили рідну землю.

Та коли б хтось із вас побував у ті часи у Брабантському герцогстві, то обов'язково переконався б, що його жителі не дуже перебільшували. Звідусіль долинав веселий сміх, кожен перехожий дарував зустрічному привітну посмішку, а гостей завжди радо зустрічали і щедро пригощали.

Довгі часи у Брабанті панували багатство і злагода. Войовничі заклики можна було почути лише на лицарських турнірах, які щороку відбувалися у герцогстві. Багато лицарів прославилися на них.

І за все дякували жителі Брабанту своєму повелителю — славному герцогу Брабантському. Мудро, розважливо і справедливо правив він своїми володіннями. Раділи злагоді й статкам жителі Брабанту.

Найбільшою окрасою герцогства всі вважали дочку правителя Ельзу — юну красуню з блакитними, бездонними, немов два озера, очима, з пишним світлим волоссям, що сягало землі. Незважаючи на молодість, Ельза успадкувала від батька найкращі риси, вирізнялася не лише надзвичайною вродою, а й мудрістю і неабияким розумом.

У пестощах і втіхах зростала молода герцогиня. Хоч рано втратила матір, завжди мала поряд чуйну і ніжну годувальницю Грету, яка кожної хвилини була поруч зі своєю улюбленицею. Грета вміла за будь-яких обставин розрадити Ельзу, дати їй слушну пораду. І дівчина любила свою годувальницю, як рідну матінку, і в усьому слухалася її.

Щасливі люди жили у Брабантському графстві, й ніщо не віщувало близького лиха. Та біда не змусила довго на себе чекати.

Раптово помер старий герцог, повелитель Брабанту. Сумно зазвучали поминальні дзвони в соборі Святого Мартіна, провіщаючи нещастя. Чимало людей поспішало до столиці герцогства — Анкера, щоб віддати шану небіжчику.

Смутком сповнилася земля Брабанту. Ельза гірко оплакувала батька. Ніщо не могло втішити бідну дівчину. Навіть мудра годувальниця не в змозі її розрадити. Молода герцогиня немов відчувала, що разом з батьком померло її безтурботне і щасливе життя.

Жалоба і туга оселилися у герцогстві.

Та не всі оплакували смерть герцога. Як коршаки, злетілися на здобич ласі до чужого добра і влади лицарі й барони. Чимало було охочих заволодіти благословенними брабантськими землями. Герцогство одне, а бажаючих володарювати у ньому багатенько. Та шлях до влади пролягав через серце молодої красуні Ельзи.

Стара годувальниця допомагала Ельзі пережити страшну втрату, підтримуючи її мужність і гідність, адже саме від молодої герцогині залежало майбутнє славного Брабанту.

Минуло зовсім небагато часу, і з різних кінців герцогства почали надходити сумні звістки. Дізнавшись про смерть володаря, сусіди почали нападати на брабантські землі, збільшуючи свої земельні наділи. Та й у самому Брабанті, здавалося, минули мирні часи: тільки й чути про те, що один барон обікрав іншого; через сварку на бенкеті колишні друзі взялися за зброю і покалічили один одного; лицарі показують свою звитяжність мало не на лісовій дорозі. Не стало правителя, який умів тримати все під контролем, і герцогство нагадувало тепер порцелянову тарілку, що вкрилася тріщинами і ось-ось має розсипатися на дрібні шматочки.

А що ж Ельза — нова володарка Брабанту? Вона розгубилася. На її тендітні плечі ліг величезний тягар. Розуму й мудрості було тут замало. Потрібні були підтримка і поради державних мужів. Та всі немов заніміли і трималися осторонь, навіть колишні друзі й вірні піддані батька. Бо кожен з них розумів, що Ельза незабаром буде змушена вийти заміж, щоб Брабант знову мав правителя мужнього і владного, а її обранцем стане чийсь син, брат, небіж...

Щойно Ельза зняла жалобу по батьку, як звідусіль поспішили в Анвер знамениті лицарі та барони просити руки молодої герцогині. Цілі черги женихів стояли перед замком. Кілька місяців поспіль у головній залі приймали гостей. Та жодному з претендентів не пощастило. Всім відмовила Ельза. Її серце мовчало.

Настали важкі часи. Ображені женихи киплять чорною злобою. Підняли голову непокірні васали. Згадують колишні образи, б'ються на мечах один з од-

ним, беруть облогою замки, палять поселення, грабують і убивають, як розбійники. Брабант занепадає.

Порцелянова тарілка розсипалася.

Нічому не могла зарадити молода володарка. Герцогство потребувало владного правителя, який би змусив лицарів і баронів припинити війни між собою, дбати про спокій і статок у своїх маєтках, дати гідний опір сусідам і слухняно виконувати волю й накази володаря. Та не могла Ельза вийти заміж за будь-кого.

Навіть замок Анвер став немилим для Ельзи, бо тут найгостріше відчувала вона своє безсилля, свою неспроможність зарадити лиху, яке оселилося на рідній землі.

Все частіше тікала з замку герцогиня, шукаючи розради серед безкраїх лісів, серед високих трав заливних луків, на березі швидкоплинної Шельди. Ельза подумки зверталася до батька, чекаючи поради, до Бога, благаючи про допомогу, бо серце її краялося від розпуки. Такої самотності й відчаю Ельза ніколи ще не відчувала.

Одного разу Ельза сиділа на березі Шельди. Ласкаве сонечко за день нагріло каміння, річкові хвилі лагідно омивали берег, зволожуючи і розрівнюючи пісок. Та холодно було на душі дівчини. Вона пригадала щасливі часи, коли батько мудро правив Брабантом, коли доброта і щирість зігрівали людей, а герцогство славилося багатством і гостинністю, і гіркі сльози полилися з блакитних очей.

За сльозами Ельза не зауважила, що до берега наближається незвичайний ескорт. Величний білий лебідь граціозно плив річкою, а за ним, мов прив'язаний невидимими ниточками, рухався визолочений човен. Ельза побачила лебедя лише тоді, коли він підплив майже до берега разом з човном.

Спочатку герцогиня вирішила, що це їй примарилося. Навіть очі затулила долонями, щоб позбутися видіння. То було не марево, Ельза справді бачила чудового білосніжного лебедя і дивний човен.

Та ще більше здивувалася дівчина, коли помітила, що у човні лежить молодий вродливий юнак. Він міцно спав. Ельза спробувала розбудити юнака: кликала, торсала, та все дарма.

Раптом у повітрі почувся мелодійний дзвін, який сповнював серце надзвичайним спокоєм, блаженством. Цей дивний дзвін розбудив юнака, який так несподівано з'явився на березі Шельди у своєму золоченому човні.

Лицар встав і зійшов на берег. Він був молодий і вродливий. Його очі випромінювали тепло і ніжність.

Ошатне багате вбрання вигравало на сонці й дуже личило юнакові. Яскраво виблискувала на сонці його зброя, прикрашена гербом: срібний лебідь на блакитному тлі.

Молодим людям варто було лише глянути у вічі один одному, як одразу в їхніх серцях спалахнув вогник кохання. Ельза сором'язливо опустила очі. Вона нічого не знає про цього чужинця: хто він, звідки, чого сюди приїхав? Тому не можна показувати йому свої почуття. Але серце вже співало пісню кохання й не хотіло й чути жодних застережень.

Юнак теж був збентежений красою дівчини. Він підійшов до Ельзи і промовив:

— Я не заподію тобі зла. Довірся мені. Доля занесла мій човен до цього берега, значить, я маю допомогти тобі. Звуть мене Лоенгріном, а ще називають лица-

рем Срібного Лебедя. Я відчуваю біль твого серця і бачу відчай у твоїх очах. Розкажи мені, яке лихо спіткало тебе.

Ельза почервоніла, але насмілилася подивитися в очі чужинцеві. Ні! Не чужинець! Герцогиня раптом зрозуміла, що відтепер він для неї — найрідніша і найдорожча людина. І дівчина оповіла лицареві про всі біди і негаразди, які спіткали її. Сльози, мов перли, заблищали в очах Ельзи.

Вислухавши сумну розповідь, Лоенгрін взяв молоду герцогиню за руку і сказав:

— Я допоможу тобі. Виходь за мене заміж, і ми разом наведемо лад на славній землі Брабанту. Тільки не думай, що я зазіхаю на твої багатства. Щойно побачивши тебе, я закохався, і тому хочу, щоб моя кохана ніколи не плакала й не сумувала. Та коли у твоєму серці немає для мене місця...

— Я згодна стати твоєю дружиною, — перериваючи лицаря, швидко проказала Ельза.

— Для мене найбільше щастя — стати твоїм чоловіком. Але знай: я не маю права відкрити тобі свою таємницю. Для тебе я навіки залишусь Лоенгріном, лицарем Срібного Лебедя. Чи можеш ти присягнути, що ніколи не запитаєш, хто я і звідки?

— Присягаюсь тобі, лицарю! — відповіла Ельза, ледь приховуючи радість.

— Добре подумай, Ельзо, дуже важка ця клятва.

— Присягаюсь, присягаюсь тобі, лицарю! — повторила Ельза і її щоки залив рум'янець. — Ніколи я не запитаю тебе, хто ти і звідки! Повір мені!

І лиш вимовила вона ці слова, як білий лебідь змахнув крилами й поплив вниз по ріці Шельді, забравши золотий човен.

Щасливі закохані повернулися в замок. Наступного дня оголосили про весілля Ельзи і Лоенгріна. Та державні мужі, барони і лицарі Брабанту були обурені такою звісткою. Як могла ця зухвала дівчина обрати собі чоловіком чужинця? Ні! Не буде такого, щоб якийсь там безрідний лицар став їхнім правителем!

Прийшли до герцогині Ельзи пихаті барони й оголосили свою умову: чужинець Лоенгрін має здобути право одружитися на їхній молодій володарці у чесному двобої з найсильнішим лицарем Брабанту. Інакше всі жителі герцогства відмовляються коритися йому.

Суперником Лоенгріну обрали Тельрамунда. Ніхто не міг перемогти його на турнірі, і в битвах він завжди був нездоланним. А з того часу, як у горах Швеції убив дракона, що дихав вогнем, його слава стала ще більшою. Та жадоба перемог не давала супокою лицарю з темною душею. А образа і злість надавала йому ще більшої сили: не міг змиритися Тельрамунд з тим, що Ельза Брабантська відмовилася стали його дружиною, і палав жадобою помсти.

Поєдинок призначили через два дні під стінами Анкера на березі Шельди, саме там, де вперше зустрілися Ельза і Лоенгрін.

Непокоїлась молода герцогиня, знаючи силу і підступність Тельрамунда, але лицар Срібного Лебедя заспокоював її:

— Не переймайся кохана, твоя щира любов і наша спільна мета додадуть мені сил.

У зазначений час на березі річки зібралася сила-силенна народу: від простих селян до вельможних баронів. Всім кортіло подивитися на цей двобій.

А ось і суперники. З ненавистю поглянув Тельрамунд на Лоенгріна. За звичаєм розвели учасників поєдинку по різні кінці поля.

Зброєносці допомогли Тельрамунду одягти важкі лати. І здивувались люди: який великий і страшний Тельрамунд у своїх темних лаштунках! Лицарю Срібного Лебедя підвели білого коня, а його супротивнику — чорного.

Сурми оголосили початок поєдинку. І за їхнім сигналом помчали назустріч один одному Тельрамунд і лицар Срібного Лебедя.

З такою силою зіткнулись супротивники, що їхні коні впали на задні ноги і, здавалось, здригнулась земля. Розлетілись на дрібні шматки ясеневі списи.

Спішились лицарі, мечами б'ються. Не раз доводилося Тельрамунду розрубувати супротивників навпіл, від тімені до пояса. Зі свистом розсікає повітря його меч. Швидше за блискавку мелькає меч лицаря Срібного Лебедя, аж іскри срібні висікає.

Від брязкоту і дзвону зброї птахи полишили гнізда. Довго кружляли вони над деревами, не насмілюючись повернутися.

Ближче до вечора забракло сили обом бійцям. Важко, як ковальський міх, дихає Тельрамунд. Втомився і лицар Срібного Лебедя.

І коли сонце почало ховатися за вежі Анвера, останній промінь затримався на мечі чужеземного лицаря. І цей промінь, осявши лезо меча, повернув сили лицарю Срібного Лебедя.

Нищівної сили удар завдав він Тельрамунду. Захитався воїн, потемніло у нього в очах.

— Спинімо битву — настала ніч! — скрикнув Тельрамунд і впав на землю.

— Чужеземний лицар переміг! — залунали крики над широким лугом.

Лоенгрін наставив свій меч до горла Тельрамунда.

— Прошу, лицарю, збережи мені життя! — тихо мовив ледь живий Тельрамунд.

— Я збережу тобі життя, Тельрамунде, — сказав лицар Срібного Лебедя. — Але віднині меч твій повинен служити тільки добру. А коли ти станеш на криву стежку, Боже провидіння покарає тебе!

Зраділа Ельза, що у двобої переміг її коханий. А головне — всі жителі Брабанту побачили й зрозуміли, що правителем стане гідний і мужній лицар.

Гучним було весілля у герцогському замку Анвера. Чимало гостей зібралося, щоб привітати молодих: герцогиню Ельзу і лицаря Срібного Лебедя Лоенгріна. Сам король Генріх Птахолов був на святі і благословив молодят на щасливе подружнє життя. Герцогиня світилася від щастя, а очі лицаря випромінювали кохання й ніжність.

Мимоволі спливав час.

Щасливо жило молоде подружжя.

Та й Брабант змінився. Відчувши владну руку нового правителя, покірно принишкли васали, припинили вбивства і грабунки. Навіть ниці заздрісники мовчали, побоюючись гніву володаря Брабанту.

І зовнішні вороги остерігалися нападати на благословенні землі. Адже лицар Срібного Лебедя, зібравши чимале військо, вирушив у похід і здобув собі славу в битвах з гунами і сарацинами.

Мир настав на брабантській землі. Повернулися щасливі давні часи. Велич і злагода знову панують у Брабанті.

А своєю відвагою та вправністю молоді й запальні брабантці могли похизуватися на лицарських турнірах. Жителі герцогства охоче приходили подивитися на ці змагання. Лицар Срібного Лебедя, правитель Брабанту, і на турнірах нікому не поступався — завжди був першим.

Радіє Ельза, бо поряд коханий чоловік, бо їхнє герцогство знову славиться багатством і щасливими людьми. Лоенгрін мудро і владно править у Брабанті. Ніколи не допускає несправедливості, завжди захищає безвинних, бідних і знедолених. А злочинці, брехуни і злодії завжди отримують по заслугах. Найстрашнішої кари зазнають знатні вельможі, які несправедливо карають людей. Завжди знайде захист у правителя Брабанту і знеславлена людським поговором дівчина, і зубожілий лицар, у якого хочуть відібрати його маленьке володіння. Люблять у Брабанті Лоенгріна та Ельзу і просять Бога продовжити їхні роки у здоров'ї та щасті. Та й самі правителі є зразком доброчестя, злагоди і щирого кохання.

Одне тільки дошкуляло Ельзі — насмішки лицарів, яким вона колись відмовила: мовляв, обрала герцогиня чоловіком безрідного лицаря, хтозна, ким він був раніше. Ельза намагалася не звертати уваги на ці розмови. Та недарма кажуть, що посіяне зернятко сумніву обов'язково дасть паростки.

Про велику радість сповіщають дзвони собору Святого Мартіна — герцогиня Ельза народила сина. Поспішають гості з близьких і далеких замків Брабанту, щоб привітати молодих батьків. Гордий і щасливий, тримав на руках білявого малюка лицар Срібного Лебедя.

Радісно святкували хрестини в замку Анвер. Слуги ледь встигали наливати вино і виставляти різні страви. Весело гомонів люд за столами. Весь Брабант радів народженню спадкоємця. Назвали малюка на честь мудрого і звитяжного лицаря Срібного Лебедя — Лоенгріном.

Підростав син Ельзи та Лоенгріна, з кожним днем все більше стаючи схожим на батька. Таке ж світле волосся, ніжний погляд, навіть посмішка.

Милується Ельза своїм синочком, а серце неначе хто штрикає голками. Неспокій заволодів герцогинею. Що вона розкаже синові про батька, коли сама нічого не знає? Хто ж насправді її чоловік? Якого роду? Чи живі його батьки? І чому це все становить таку велику таємницю? Та пам'ятала вона про свою клятву, яку дала чоловікові.

З кожним днем все важче Ельзі стримувати слова, що ледь не зістрибують з її язика. Ніяк не дасть вона собі ради. Згадала герцогиня про свою стареньку годувальницю й вирішила у неї запитати, як ліпше вчинити. Але годувальниця не наважилася щось радити Ельзі, а лише розказала їй, що живе в лісі недалеко від Анвера відьма-віщунка — може, вона дасть слушну пораду.

Одного вечора, під прикриттям сутінок, потай вирушила Ельза в дорогу. Страх пронизував все її тіло, а серце так билося, що ледь не вистрибувало з грудей, та герцогиня відважно йшла вперед.

Ліс зустрів її безпросвітною пітьмою і гучними криками пугача. Сухе гілля, немов невидимий лісовик, чіплялося за одяг, дряпало руки й ноги. Але цікавість і бажання дізнатися щось про коханого були значно більшими і переважили страх. Нарешті Ельза дісталася до будинку, в якому мешкала відьма-віщунка.

Герцогиня зайшла до кімнати. Ворожка була не такою страшною, як гадала Ельза. Навіть не привітавшись з гостею, ворожка сказала:

— Даремно подолала ти таку небезпечну і довгу дорогу. Нічим я не можу допомогти тобі. Мені нічого не відомо про твого чоловіка.

Ельза знітилася, а потім запитала:

— Скажи-но мені, що чекає на мене в майбутньому? Чи не залишуся самотньою? Бо більш за все на світі я боюся втратити свого коханого.

Ворожка щось довго шепотіла, потім розглядала руку Ельзи, неначе намагалася прочитати на ній якийсь тайнопис. Зрештою мовила:

— Ти до кінця свого життя будеш поряд з Лоенгріном. Та печать жалю і смутку лежить на твоєму чолі.

Не зовсім вдоволена своєю мандрівкою, поверталася герцогиня до замку. Лише одне зігрівало їй серце: коханий Лоенгрін завжди буде з нею.

Та неспокій ятрив Ельзі серце, бажання дізнатися все про свого чоловіка затьмарювало розум. Що б не робила вона того дня, чим би не займалась — чи дивилася в ясні очі свого сина, чи вишивала, весь час думки її були зайняті одним: як дізнатись правду про чоловіка.

На думку спали слова віщунки з лісу: «Ти до кінця свого життя будеш поряд з Лоенгріном.»

«Значить, — міркувала вона, — якщо я розпитаю в Лоенгріна про його таємницю, він все одно залишиться зі мною, бо кохає мене і знає, як сильно кохаю його я».

Третю ніч не спала Ельза. Думки, мов бджоли, роїлися в її голові: «Не буде у нас щастя, доки я про все не довідаюсь. Ця таємниця вбиває наше кохання».

Нарешті не витримала Ельза:

— Хто ти? Звідки? Скажи мені! — спитала вона.

Спитала і сама злякалась, заклякла. З вуст зірвались страшні слова. Вона порушила клятву! Ельза впала до ніг чоловіка.

— Ні, ні, мовчи! Не кажи мені нічого! Я довіряю тобі! І більше ніколи про це в тебе не спитаю...

— Пізно, Ельзо! — відповів лицар. — Ти запитала і порушила клятву. Тепер я не маю права мовчати.

Обличчя Ельзи заливали сльози. Відчай і страх перед майбутнім переповнювали її серце. Лоенгрін теж втратив впевненість і, здавалося, за ці кілька хвилин постарів.

Глухим і чужим голосом почав лицар Срібного Лебедя свою оповідь:

— Я одразу назвав тобі своє ім'я — Лоенгрін. Батько мій — Парсифаль, король Монсальвату. Служать йому найблагородніші у світі лицарі, захисники знедолених і скривджених. Високо у горах побудовано замок Монсальват. Замок не має сторожових веж і неприступних мурів, як ваші замки. Завжди гостинно спущено підйомний міст. Навстіж відчинені ворота. Кожний подорожній там бажаний гість. Та рідко чутно кроки по мосту Монсальвату. Тільки людина з добрим серцем і світлими помислами може побачити чудовий замок.

Перед замком на високому стовпі висить дзвін. Якщо у світі діється зло, якщо хтось потребує допомоги, дзвін сам починає дзвонити.

Тоді один із лицарів Монсальвату вирушає в дорогу. Якщо лицар зустріне молоду дівчину і вони покохають один одного, вони можуть одружитися і будуть щасливі до кінця своїх днів. Тільки до весілля дівчина має заприсягтись, що ніколи не спитає його: хто він і звідки. Вона повинна довіритись йому без сумніву і страху. Якщо вона порушить клятву і запитає: «Хто ти?» — тоді лицар повинен повернутись у свій замок Монсальват.

Зблідла, мов смерть, герцогиня. «Збрехала віщунка!» — подумала вона. Але що сталося, те сталося. Ельза порушила клятву і має бути покараною: залишитися без коханого Лоенгріна.

— Я хочу попрощатися зі своїми підданими. У Брабанті поряд з тобою я провів щасливі роки свого життя. Та маю повертатися додому, і ніщо не стане мені на заваді.

Зійшло сонце. Яскраве і лагідне проміння осяяло стіни замку, луки, ліси, річку. Замок, як завжди, прокинувся і розпочав новий день.

Тільки для Ельзи і лицаря Срібного Лебедя Лоенгріна цей день був не схожим на інший. Щастя і радість, яке вони завжди випромінювали, полишили їх. Тривога ширяла в повітрі, і очікування вічної розлуки розбивало серця закоханих.

Сурми на вежах Анвера скликали людей на луку перед замком. Здивувались усі: для чого їх скликають у таку ранню годину? Що сталося в замку? Та людські потоки швидко стікалися до призначеного місця. З'явилися герцогиня Ельза і лицар Срібного Лебедя. Бліда, немов знекровлена, була Ельза. Зрозуміла вона, що її щастю настав кінець. Ельзі здавалося, що посіріло синє небо і прив'яло листя на деревах.

Лоенгрін звернувся до всіх присутніх:

— Дякую вам, мої піддані, за вірну службу та відданість. Я маю полишити славний Брабант назавжди. Та сподіваюся, що ви будете так само віддані моєму синові — Лоенгріну, як свого часу його дідові й мені. Нехай Бог береже вас!

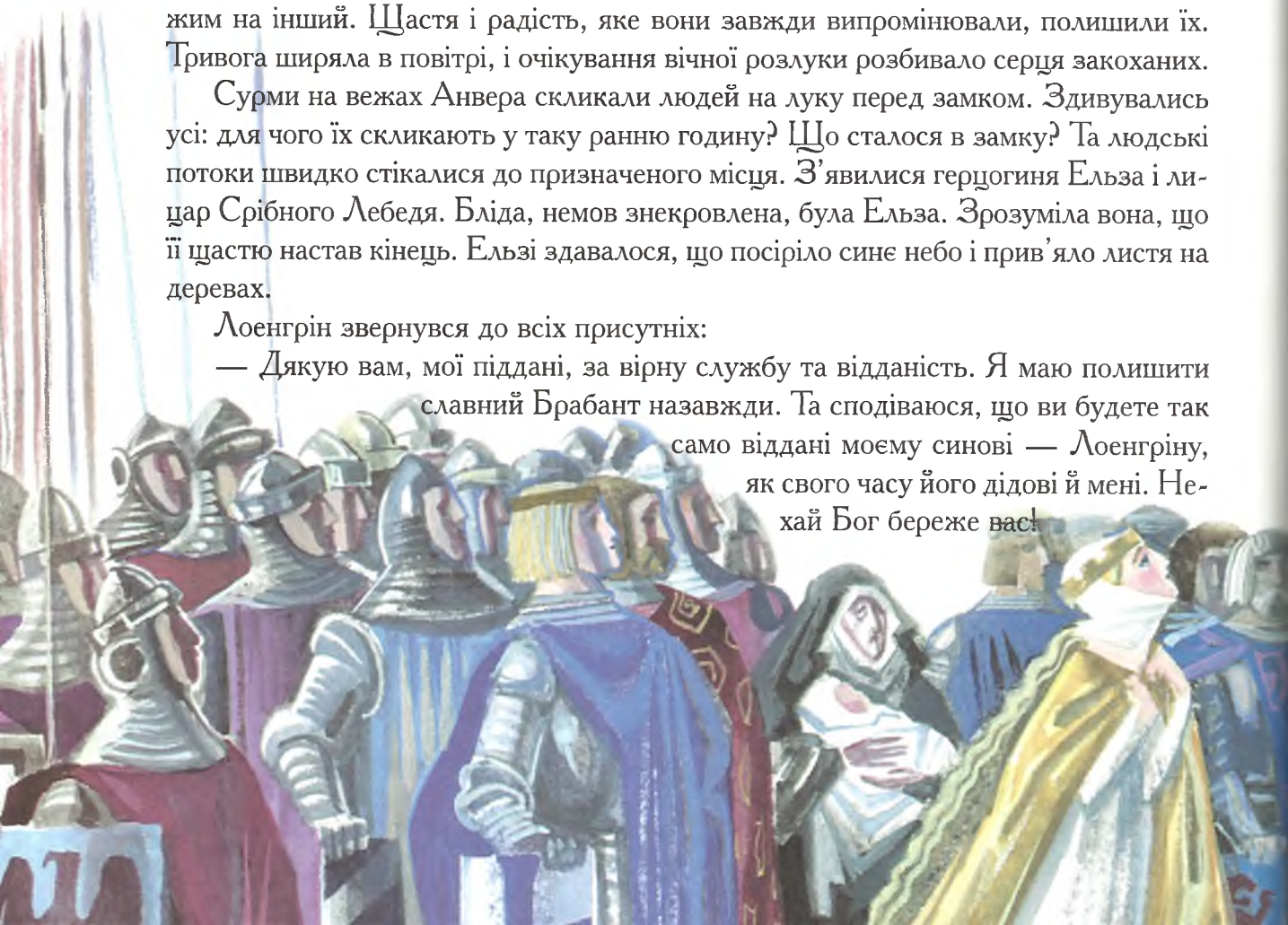

Тільки тієї миті збагнула Ельза пророчі слова ворожки: вона завжди буде поряд з сином, якого звуть так само, як і батька, Лоенгріном.

— Кохана, час прощатися, — сказав Лоенгрін Ельзі. — Ми розлучаємося назавжди.

Цієї миті побачили всі: пливе білий лебідь по річці Шельді до Анвера, тягне за собою золотий човен.

— Монсальват кличе мене! — сказав Лоенгрін. — Прощавай, Ельзо, я більше не можу бути з тобою, та ніколи не перестану кохати тебе.

Кинулась Ельза до чоловіка, міцно обійняла його. Лоенгрін поцілував повні сліз очі дружини. Потім обережно вивільнився з її рук і сів у човен. Лебідь, опустивши голову до води, тихо поплив за течією разом з човном.

І доки човен не зник у далині, з невимовним сумом дивилися Ельза і Лоенгрін один на одного.

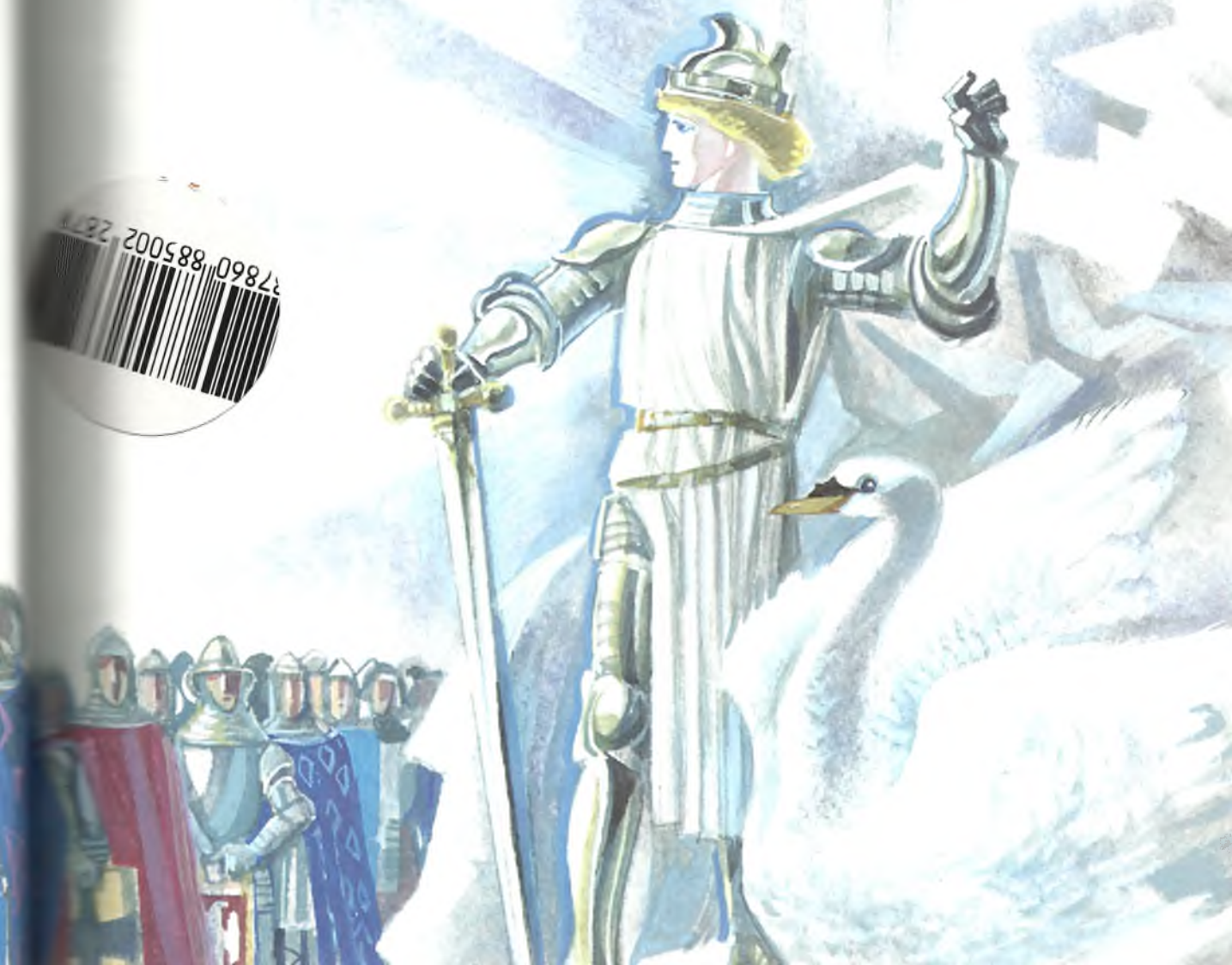

Лорелея

Тече по німецькій землі повноводний швидкоплинний Рейн. Чимало багатств у його водах, та ще більше в них таємниць.

На одному з берегів Рейну розкинулось невелике рибальське селище. Жили в ньому працьовиті рибалки. Колись селище було заможним, бо рибалки щоразу привозили великий улов. Його вистачало і для харчування всіх сімей, і для продажу.

На березі рибалок весело зустрічали, співаючи пісень, дякуючи богові Рейну за підтримку і допомогу. Та з часом рибалки ловили дедалі менше риби, все меншу здобич приносили в свої сім'ї. В селищі зникли пісні, веселощі. Злидні оселилися у хатах рибалок.

На околиці селища, в бідній халупі з потемнілою від дощу солом'яною стріхою мешкав старий рибалка з донькою Лорою. Єдина донька рибалки була надзвичайно вродливою дівчиною. Слава про красуню Лору розійшлася по навколишніх землях. Як розплете вона своє довге волосся, жовте, як золото, то сховає воно її убоге вбрання, — здається, сама королева завітала до оселі бідного рибалки.

Багато юнаків намагалися потрапити на узбережжя, щоб побачити красуню. Не насмілюючись наблизитися до дівчини, вони здалеку милувалися нею, її пишним волоссям, що виблискувало золотом і в сутінках освітлювало убогу хатину рибалки.

А ще Лора мала неабиякий хист до співу. Вона знала силу-силенну гарних пісень. Її спів зачаровував. Все своє життя дівчина прожила на березі Рейну, тому здавалося, що в її піснях вчувається шепіт хвиль, вечірня прохолода і гра сонячного проміння на хвилях.

Як і кожна дівчина, Лора мріяла про принца, якого обов'язково зустріне в своєму житті, про велике кохання на все життя.

Одного разу на березі Рейну Лора зустріла незнайомого молодого лицаря. Хлопець заблукав у лісі і вийшов на берег, зачувши здалеку шум ріки. Як тільки молоді люди побачили один одного, вони зрозуміли, що знайшли своє кохання. Юнак не міг повірити, що перед ним звичайна дівчина, а не русалка чи фея.

Того вечора не дочекався батько своєї дочки додому. Лицар забрав її до свого замку Штальськ, який стояв на високій горі. П'ять разів дорога стрічкою обвивала гору, піднімаючись до воріт замку, над якими був прикріплений герб — барс з роззявленою пащекою.

Тяжко було Лорі звикнути до нової оселі: все тут було чужим для неї. Неприв'ітно зустріли Лору в замку. Суворі й ворожі обличчя слуг, які заздрять її молодості й красі. Всі вважають, що нерівня вона, дочка рибалки, їхньому хазяїну, сину графа.

Та все згодна витримати Лора, адже вона дуже кохає молодого графа й сподівається, що їхнє кохання знищить всі перепони на шляху до щастя. Пісні розраджують дівчину, допомагають подолати острах. Та найбільше втіхи приносять очі коханого, в яких вона бачить ніжність і любов. А молодий лицар теж поспішає висловити свої почуття, дарує коханій коштовності й дороге вбрання.

Стоїть перед дзеркалом Лора, дивиться в нього, та не може впізнати себе. Наче й очі ті самі, й вуста, і руки, і стан, та все ж таки це інша Лора. Пишна пані, яка випромінює щастя. Вона кохана і кохає сама, поряд найкраща і найдорожча людина. Що ще потрібно дівчині?

Любить лицар, коли Лора співає. Її чудовий голос розраджує його і приносить насолоду. Часто він просить кохану:

— Заспівай мені, Лоро.

Весь вільний від справ час лицар проводить з Лорою. Люблять вони, взявшись за руки, гуляти в густому лісі біля замку. Спочатку довго спускаються з гори до її підніжжя, а потім так само довго піднімаються на гору. Золоте волосся Лори виблискує так яскраво, що на темних вікових соснах, як свічки, спалахують краплини смоли.

Щастя сповнює юні серця. Ніщо не зможе стати на перешкоді їхньому коханню. Та й звідки взятися негараздам? Молоді, вродливі, закохані. Та інколи помічала Лора сум і неспокій в очах коханого. Чи, може, їй це лише здавалося?

Поголос про примху молодого графа швидко поширився поміж сусідами. Всі вони дивувалися і насміхалися з лицаря, який знайшов собі біднячку. А дехто не боявся відкрито звинуватити графа у нечесності, адже всім було відомо, що граф заручений.

Його наречена з давнього знатного роду, молода і вродлива. А проста дівчина, дочка рибалки — це лише забавка. Та всі сусіди почали триматися осторонь від графа, чекаючи, чим закінчиться ця історія.

Чутки про бідну дівчину, яка живе у графа, дійшли й до замку його нареченої. Мати дівчини не захотіла чекати, поки все владнається саме по собі, а вирішила діяти. Дізналася вона, що граф зі своїми друзями влаштовує великі лови. Дочекалася слушної нагоди, коли мисливці залишили замок, і завітала до Лори.

Слуга сповістив Лору, що прийшла пані, яка хоче з нею поговорити. Дівчина дуже зраділа, адже не мала ні друзів, ані знайомих, інколи цілими днями не було до кого й слова промовити. До зали увійшла величава і гордовита жінка в ошатному одязі. З погордою й неприхованою неприязню глянула вона на дочку рибалки. Та мусила визнати, що ця біднячка справді дуже вродлива. Потім солодким голоском заговорила до дівчини:

— Жаль мені тебе, Лоро! Ти дуже вродлива і, я бачу, чесна дівчина, тому хочу застерегти тебе і розказати правду про твого коханого. Він обдурює тебе: ніколи ти не станеш його дружиною, бо він має наречену, з якою нещодавно заручився. І зараз він поїхав не на лови, як сказав тобі, а до неї. Повіз їй весільні подарунки, адже незабаром у них весілля. Молодий граф і моя донька кохають один одного. А ти лише примха багатого вельможі, гарна забаганка.

Лора зблідла. Ця новина так приголомшила її, що дівчина не мала сили щось сказати. Незнайомка повернулася і вийшла, залишивши Лору на самоті зі своїми думками і розпачем. Світ захитався у Лори в очах. У серці запекло, наче хтось торкнувся його розжареним тавром. Сльози потекли з очей. Здавалося, що й волосся потьмяніло від горя.

Лора у відчаї поскидала з себе всі коштовності, які дарував їй лицар, вдягнула свою стару сукню і пішла геть із замку. Не пішла, а побігла чимдуж далі від цього місця, де її зраджено, знищено.

Темний ліс зустрів дівчину непривітно: густі зарості до крові дряпали тіло, немов дикі звірі, раптовий крик пугача додавав страху, рвучкий вітер куйовдив волосся на голові й холодив душу. Думки, мов бджоли, роїлися у голові: «Як він міг? Зрадив... А може, не кохав? Невже лише вдавав закоханого?».

Цілісіньку ніч бігла Лора, не розбираючи від сліз дороги. Нарешті вранці вона побачила рідне рибальське селище. Ось і стара хатина з солом'яною стріхою. Тут минуло її безтурботне дитинство, саме в цій оселі вона була насправді щасливою. Все тут справжнє, чисте і правдиве. У рідній домівці знайде вона розраду і втіху, вилікує криваві рани свого серця.

На порозі хатини сидів старий рибалка. Побачивши Лору, він не зрадів, а мовчки суворо і з докором дивився на дочку. Дівчина зрозуміла, що немає їй місця в батьківській оселі.

Зганьблена і знесилена пішла Лора від рідного дому. Вона вже не бігла, а повільно міряла кроками піщану стежку — їй нікуди було поспішати. Гіркі сльози душили її. А сусіди, які нещодавно так милувалися Лорою та вихваляли її надзвичайну красу і добру вдачу, осудливо дивилися на неї і глузували:

— Дивіться, наша графиня прийшла! Яке у неї пишне вбрання!.. Які перли і діаманти виблискують у неї на руках і шиї! Чого ж це вона йде пішки, а не їде у золотій кареті! Мабуть, багато дорогих подарунків привезла батькові!

Навіть малі діти насміхалися з бідної Лори.

«Чому люди такі жорстокі? Чому не хочуть зрозуміти мого болю! Я ж нікому не заподіяла зла, а просто кохала і хотіла бути щасливою! Господи, за що мені таке!» — думала Лора, блукаючи берегом Рейну. У неї вже не було сліз, щоб виплакати свій сум, не вистачало слів, щоб висловити свою тугу. У грудях вже не вирувало полум'я, а тиснув до землі тяжкий холодний камінь.

Лора й сама не помітила, як опинилася перед капличкою. Байдуже глянула вона не неї, жодна струна душі не здригнулася, але дівчина увійшла. І вперше за багато днів її появі зраділи. Священик у довгій ризі, щиро посміхнувшись, лагідно і проникливо звернувся до Лори:

— Радий вітати тебе у Божій оселі. Тут зустрінеш ти розуміння та втіху. Розкажи, що маєш на серці, покайся у своїх гріхах і Бог милосердний пошле тобі свою благодать.

Лора розповіла священикові про своє горе. Напрочуд спокійно, неначе говорила не про себе, а про якусь сторонню людину. Ні голосом, ні жестом не виявила Лора своїх почуттів, немов не мала їх зовсім.

— Багатьох помилок ти припустилася у своєму житті, великий гріх вчинила,

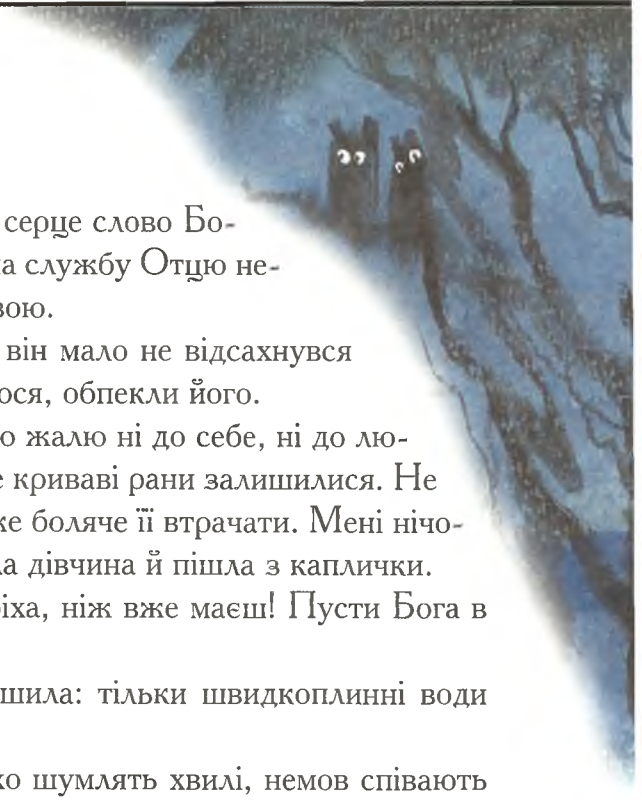

та наш Бог милосердний все прощає. Пусти у серце слово Боже, полюби Бога більше за все на світі, стань на службу Отцю небесному — йди у монастир. Ти станеш щасливою.

Лора уважно подивилася на священика, а він мало не відсахнувся від неї — порожні холодні очі дівчини, здавалося, обпекли його.

— Ні, отче. Не маю у серці любові, не маю жалю ні до себе, ні до людей, не маю віри. Все розгубила дорогою, лише криваві рани залишилися. Не хочу знову пускати у серце любов, віру, бо дуже боляче її втрачати. Мені нічого робити на цьому світі! — спокійно відповіла дівчина й пішла з каплички.

— Схаменися, дочко, не чини більшого гріха, ніж вже маєш! Пусти Бога в своє серце, і загояться твої душевні рани.

Та Лора вже не чула цих слів. Вона вирішила: тільки швидкоплинні води Рейну допоможуть їй позбутися болю.

Місяць непорушно стоїть над Рейном, тихо шумлять хвилі, немов співають колискову. Височіє над водою скеля. Вона схожа на якесь чудовисько, що перетворилося на камінь з волі чаклуна. Схили скелі такі круті, що навіть найвправніша й найсміливіша людина не зможе піднятися на вершину. А внизу, в тіні, тихо грають хвилі водного плеса над бездонною прірвою.

Старі люди кажуть, що там, під скелею, бездонний вир. Кинеш камінець у воду — начебто задзвенить щось. Це вдарився камінець об кришталевий дах прозорого палацу.

А ще кажуть, що палац цей побудував сам старий бог Рейну. Весь палац складено з величезних шматків кришталю. Зграї строкатих риб запливають у вікна палацу, наче повноправні мешканці. М'які зелені водорості, як килими, вкривають мармурову підлогу. Всюди стоять вази з чудовими водяними ліліями. Гірлянди перлів прикрашають стіни. Та нічого не приносить радості старому сивобородому богу Рейну. Самотньо живе він у суцільній пітьмі. В давні часи, бувало, запрошував бог Рейну відважних рибалок погостювати в його палаці. А потім відпускав, нагородивши пригорщею безцінних перлин. А рибалки, повернувшись, розповідали про підводні чудеса своїм дітям та внукам.

Все це пригадала Лора, стоячи на мокрому піску берега. Ще раз озирнулася навколо — ліс, селище, небо — немов прощалася з усім цим. І раптом піднявся сильний вітер, спінились води ріки. І з самої глибини виру повільно піднявся старий бог Рейну.

Великий і високий на зріст, він здавався горою. Невід слугував йому за одяг. Мушлі та водорості, немов прикраси, начіплялися на нього. Голову бога Рейну

прикрашала корона з коштовним камінням, яке виблискувало навіть при місячному світлі. Без страху подивилася на нього Лора. Нічого їй вже боятись. Найстрашніше з нею вже сталося.

І раптом заговорив старий бог Рейну:

— Знаю, люди жорстоко скривдили тебе. Але моє горе не менше за твоє. Слухай, красуне! Колись я був володарем цих вод і прилеглих земель. Низько кланяючись, приходили до мене люди. З піснями кидали у воду коштовності, золоті та срібні монети, вінки з квітів. Благали, щоб я наповнював рибою їхні тенета і зберіг старі човники. За домовленістю, щодня я наповнював човни рибалок багатим уловом. Рибалки багатіли самі й мене не забували. Та людська заздрість і жадібність не має меж. Попри нашу угоду, ненажерливі рибалки почали рибалити двічі або й тричі на день, знову і знову вимагаючи від мене здобичі. А потім ще й лаяли і зневажали мене. Все забрали: і славу, і міць. Я пропоную тобі разом зі мною помститися людям. Я дам чарівну силу твоїм пісням. Але знай, Лоро, у твоєму серці не повинно лишитися жалю. Якщо прокинеться у ньому любов, якщо проллєш хоч одну сльозинку, ти загинеш.

Серце Лори краялося на шматки від болю й безвиході. Кохання переросло у ненависть. І, не тямлячи себе від горя, сказала Лора:

— Так, я згодна.

Повів плечима старий бог Рейну, піднявся величезний водяний вал, підхопив Лору і відніс на вершину неприступної скелі. Занурився у вир бог Рейну. А на скелі самотньо залишилася сидіти русалка Лора.

Розважається вона власним співом. Горе тому, хто, наблизившись до скелі, почує пісню Лори. Бог Рейну дав чарівну владу її пісням, а їй самій — забуття. Скам'яніло її серце, з ненавистю дивиться вона довкола з височини. Ніхто не може протистояти чарам її пісень. Стережись, подорожній! Якщо почуєш її пісню — ти загинув! Забувши про все, зачарований мелодією, дивитимешся вгору на Лору. Вир безжалісно поглине тебе. Порятунку немає!

Пішла по землі недобра слава про скелю. Люди переказували один одному про красуню Лору, яка на заході сонця, прибрана коштовними річковими перлами, з'являється високо-високо на скелі й розчісує золотим гребінцем своє пишне золоте волосся. Чарівний спів Лори згубив у водах Рейну не одну праведну душу. Скелю почали називати Ло-ре-лей — скеля Лори. А красуню Лору прозвали злою чаклункою Лорелеєю.

Минали роки. Лицар, якого так кохала Лора, одружився, став вельможним паном. Та печать смутку лежала на його чолі: не міг він забути своєї Лори. А коли пішла про неї недобра слава, зовсім втратив спокій.

Сонце ховається за гори, фарбуючи червоним їх вершини. Лицар приїхав на берег Рейну. Хоче на власні очі побачити свою кохану. Але ніхто з рибалок не погодився провести його до скелі Лорелея. Граф обіцяв їм своє багатство, все своє майно, але життя дорожче за коштовності. Самому довелося йому сідати в човен і пливти до скелі.

Ще здалеку почув він знайомий голос. Лицар щосили наліг на весла. Голосніше звучить пісня Лорелеї. Здається лицарю: кличе його кохана, підганяє.

— Лоро, кохана! — вигукнув лицар.

В цю мить вир дзиґою закрутив човен. І раптом замовкала Лорелея, наче розбудив її голос лицаря. На півслові обірвалась пісня. З жахом бачить Лорелея: тоне лицар. Ось в шумовинні піни мелькнули його голова і руки. Вир затягує його. Лицар вже не бореться з хвилями, не чіпляється за уламки весел. Думаючи лиш про одне — врятувати коханого, — простягнула руки Лорелея. Низько схилилася вона і раптом зірвалася зі скелі. Її довге волосся попливло за водою.

Разом щезли у бездонному водяному вирі Лорелея і лицар.

Відтоді ніхто більше не бачив старого бога Рейну. У селищі рибалок не згадують про нього. А Лорелею пам'ятають. Люди розповідають про її довге золоте волосся, дивні пісні й нещасливу долю.

А скелю цю й зараз називають «скелею Лорелеї».

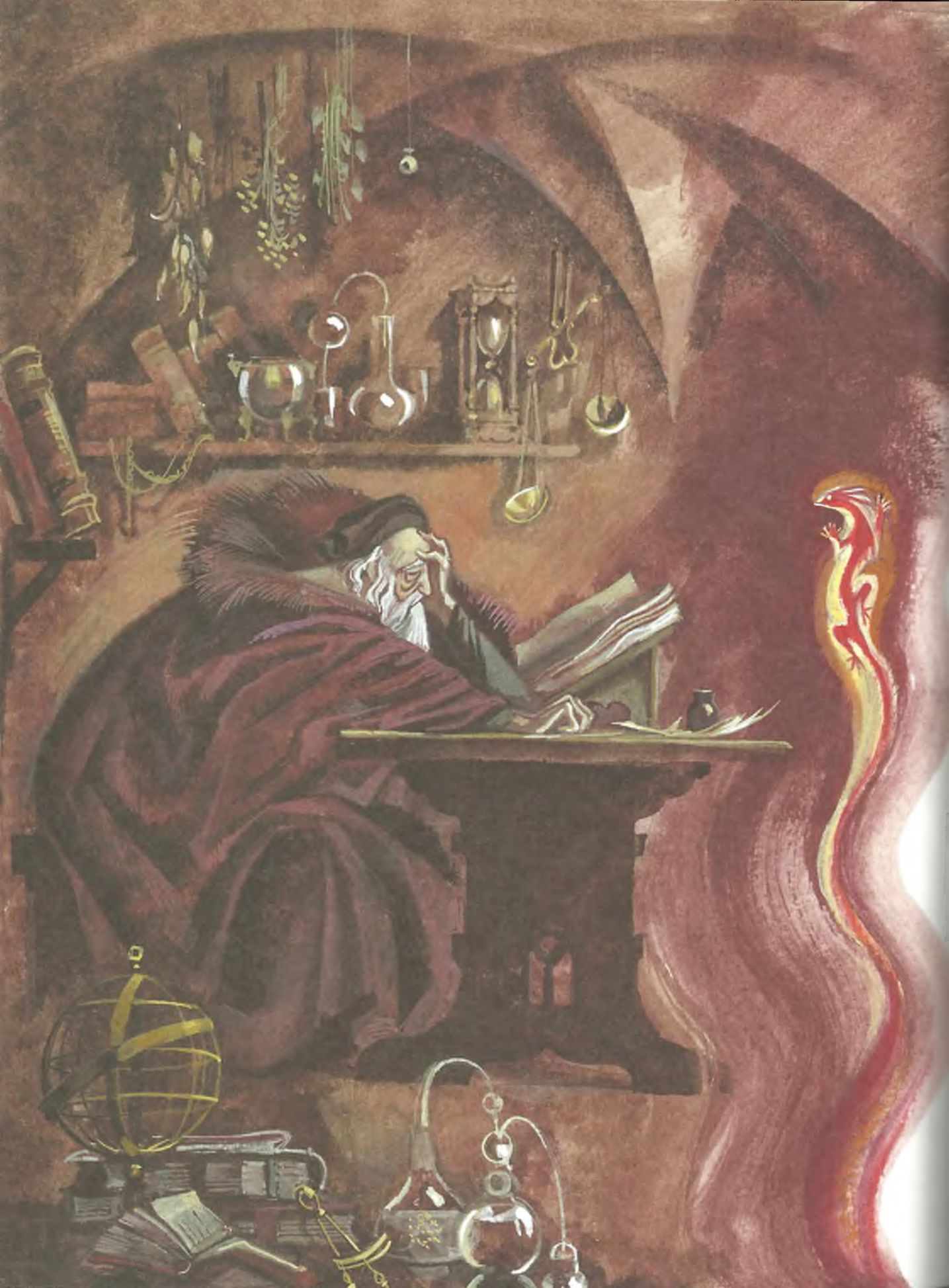

Всілякі дива трапляються у світі. І вірте чи не вірте, але чаклуни існують не лише у дитячих казках. Вони такі ж, як і ми з вами: ростуть, старіють, сміються й нудьгують, їдять і сплять. Тільки душа у них чорна і думки в голові рояться темні, бо запродали вони себе дияволові, тому не залишилося у їхньому серці місця для добра.

Настала ніч. Все потонуло в тумані. Місто спить, на вулиці навіть безпритульної кішки не стрінеш. Та є у Віттенберзі місце, яке оминув сон: аж на самому краю міста, у старій вежі не спить доктор Фауст. Та й де візьметься той сон у відомого ученого, алхіміка, лікаря, математика, людини, яка здобула всі можливі вчені ступені! Ось і сьогоднішня ніч для видатного доктора не стала винятком. Кабінет доктора скидався на лабораторію чи оселю чаклуна: безліч колб, різних за розмірами, підвішені пучки сухих лікарських трав, засушене коріння, що застигло, набувши страхітливих форм. А ще книги: на полицях аж до стелі, на великому столі, на стільцях і навіть підлозі. Та настане ранок, і з усім цим безладом дивовижним чином впорається чиясь дбайлива рука, але про це згодом.

— Що за неподобство? Ех, де мої молоді роки — геть немічним став, це ж треба, проґавив вогонь, кляті думки! Ні, справді старість... — пробурчав доктор і кинув щось у згаслий камін. Миттю запалало полум'я в каміні, здається, від цієї магічної забавлянки у Фауста трохи піднявся настрій. — Ось, ось, що приносить втіху. Книжки... їх безліч. Усе життя — як суцільне пізнання. Що ж далі? Може ти, шановна ящірко, щось мені підкажеш? Ні, ти нічого не скажеш, ти чуєш потріскування дров, тобі цікаво споглядати блиск багаття. Я б теж не проти вже побачити щось неймовірно блискуче...

— Докторе, ви кликали мене? — двері відчинилися, і на порозі з'явилася постать Крістофа Вагнера, освітлена вогнем від свічки.

— Ні, любий друже, однак, ти мене страшенно виручив своїм приходом, — зрадів доктор Фауст раптовій з'яві учня.

— У доктора виникла чергова геніальна ідея?

— Якоюсь мірою так, Вагнер, — тихо відповів Фауст.

— То можемо обговорити, щось сон не йде, тож можемо ще обговорити... — повторив Вагнер у передчутті нічного уроку від славетного доктора Фауста.

— Боюсь, нічого нового, Вагнер, я тобі не відкрию. Свята істина, друже, спала мені щойно на думку: чим більше я пізнаю, тим менше я знаю.

— Але, докторе, ви ж нещодавно виготовили чудодійні ліки, ви поставили на ноги вмираючу доньку знатного бюргера!

— Дурниці, я лише відновив старовинну формулу, це було неважко. Одначе, я б ніколи не воскресив дівчину, якби вона померла.

— А пам'ятаєте, як ви допомогли багатому іноземцю відчути себе молодим? Він так щедро вам віддячив...

— Так, але згадай, яким старим і потворним лишилося його обличчя — навіщо йому ті відчуття, якщо жодна красуня не погляне в його бік? Я не знаю, як повертати людям молодість, як зробити їх щасливими. Усе, чим я володію, — гріховне, не прийнятне для чесної науки. Я оце сидів щойно думав над тим, що знаю я... нічого... Так, ніби лежу в траві густій, дивлюся в небо: ось хмарки білі, що набувають різних форм. І видалася та хмарка мені — тільки не смійся, Вагнер, — схожою на ящірку. Якийсь час я так чітко бачив її видовжену мордочку, довгий хвіст, гнучке тіло. Та за мить ящірка зникла — і в небі знову звичайні хмарки. До речі, здається, любий друже, із вашої лабораторії втекла саламандра, я бачив її.

— Але ж ви маг, вас слухаються навіть хмари. Лиш один порух руки, і в небі з'явиться ящірка.

— Ти мене не зрозумів, Вагнер, усі знання, що я здобув, подібні до хмарин небесних, я ніколи не зберу їх докупи. Усе, що маю я у цій кімнаті, — мотлох.

— Овва! Та кожен вчений на цій землі мріє хоча б про десяту частину ваших книг. Але у ваших словах я чую глибоку втому, вам час вже спати, а я піду, мабуть, ще погортаю одну із ваших славетних книг, учителю.

І Вагнер зник у дверях, залишивши лиш запах свічки у повітрі.

Фауст і справді стомився, однак, це була втома від життя, проведеного у постійних пошуках невідомого.

— Життя закінчується, я немічний і старий. А на що я витратив його? Навіть до магії вдався задля власної слави і втіхи... — гірко прошепотів він. — Я відчуваю, як життя залишає мене...

Час неначе переніс старого на десятки років назад.

Ось маленький хлопчик у ошатному, хоч і не багатому одязі демонструє гостям і друзям родини перші здобуті знання, виявляючи чудову пам'ять і гострий розум. Ніжний погляд материнських очей зігріває його, і навіть батько не може стримати усмішку зачудування своїм розумним синочком. Так затишно і добре було тоді, любов рідних людей — найдорожча у світі! Чому це розумієш так пізно?

У пам'яті постала інша картина: вродливий юнак серед своїх однолітків здобуває освіту в університеті. Жага знань була такою великою, що Фауст не міг стримати себе. Йому здавалося, що лекцій і вивчення усіх можливих наукових текстів замало. Він хотів зараз, сьогодні пізнати усі таємниці світу. Ці знання зробили б його відомим і могутнім. Та як їх здобути?

О, юність, він стільки мав надій, бажань. Вважав, що весь світ ляже до ніг великого ученого. І що в результаті?

Фауст дочитав ще одну книжку і тяжко зітхав:

— Нічого нового! Це вже мені відомо! А хто мені розкаже більше?

— Для цього нам потрібно провести багато часу разом, — почувся позаду Фауста тихий насмішкуватий голос.

— Чий голос я чую? — повернувшись, запитав Фауст.

— Того, хто відкриє вам нові простори пізнання, — відповів все той же голос.

— Але хто ви? Де ви? Камін згас, диявольська темрява, зовсім нічого не видно!

— Ви досить успішний учень, пане! З першого разу вгадали моє ім'я! — голос линув, ніби звідусіль.

Після цих слів Фауст мимоволі здригнувся.

— Геть звідси, нечиста сило! — він підняв руку, збираючись зробити хресне знамення.

— Ну даруйте, що на мене не чекали, а я взяв і вдерся просто так у ваші володіння! Одначе, я, Мефістофель, маю на те вагомі причини.

— Вертайся у пекло!

— О ні, не так швидко. Я бачив, як ви, пане, гортали сторінки Святого письма. Що, нудно, еге ж? А ще я бачив, ясновельможний пане, як ваша рука торкнулася книги, що містить в собі таємниці магії. Признайтесь, вас нудить від цих пліснявих стін, вам потрібен рятівник, тож я до ваших послуг!

— Що можеш ти, пекельна душе?

— Давайте подивимось, що має Фауст: знання, книжки, а чи відомо пану, що в світі відбувається?

— Спокуснику, ти читаєш мої думки!

— О, так, а ще подумайте про багатство, славу.

— Мене навчали шукати розкіш у знаннях.

— Ілюзії, то лише плід уяви. А все реальне відбувається поза межами цієї вбогої кімнати.

— Ні, ти точно сам диявол, саме про це я думав вчора. Час піти до церкви, покаятись...

— Ой, покаяння, молитви, скорбота — не смішіть мене, Фауст, а ще великий вчений. Це все полуда для простачків. Я відкрию вам увесь світ, відкрию небо і таємниці надр земних.

— В останньому я не сумніваюсь.

— Не приховую, на останньому я знаюсь якнайкраще, хоча, на цьому світі навряд чи є щось невідоме для мене.

Мефістофель нарешті постав перед Фаустом у всій своїй красі: високий, кістлявий, косоокий, з орлиним носом. Одяг служника пекла змалювати досить важко, адже подібно до хамелеона, він на очах змінював свій вигляд: то скидався на пишного заморського барона, то мав зелений камзол мисливця. Однак, щойно заходила мова про пекло, як навколо Мефістофеля одразу ж утворювався яскраво-червоний серпанок, очі незваного гостя загоралися червоним полум'ям, здавалося, його пишне вбрання зіткане із розжареного металу. У ці хвилини Фауста охоплював панічний жах, від чого очі Мефістофеля випромінювали ще більше пекельного жару.

— То, може, випробуєте мене, мій пане? — улесливо запитав Мефістофель, покірно схиляючи голову.

— Що? Випробовування? А що ти можеш мені показати?

— Визирніть у двір, на нас вже давно чекають коні.

І Фауст крізь затягнуте павутинням вікно побачив візок.

— То таких коней має Мефістофель? Це ж доісторичні потвори, вимерлі дракони, якими лякають дітвору, розказуючи казочки.

— О ні, мої рисаки змінюють свій вигляд, адже, нам доведеться летіти. Крилаті коні — не моя парафія.

— Летіти? О так, я мріяв побачити все з висоти пташиного польоту.

— Так рушаймо назустріч зорям і планетам небесним.

Мефістофель свиснув батогом над вухами драконів і ті миттю злетіли в небо.

— Нарешті, нарешті справдилися мої мрії. Я навіть уві сні вже перестав літати!

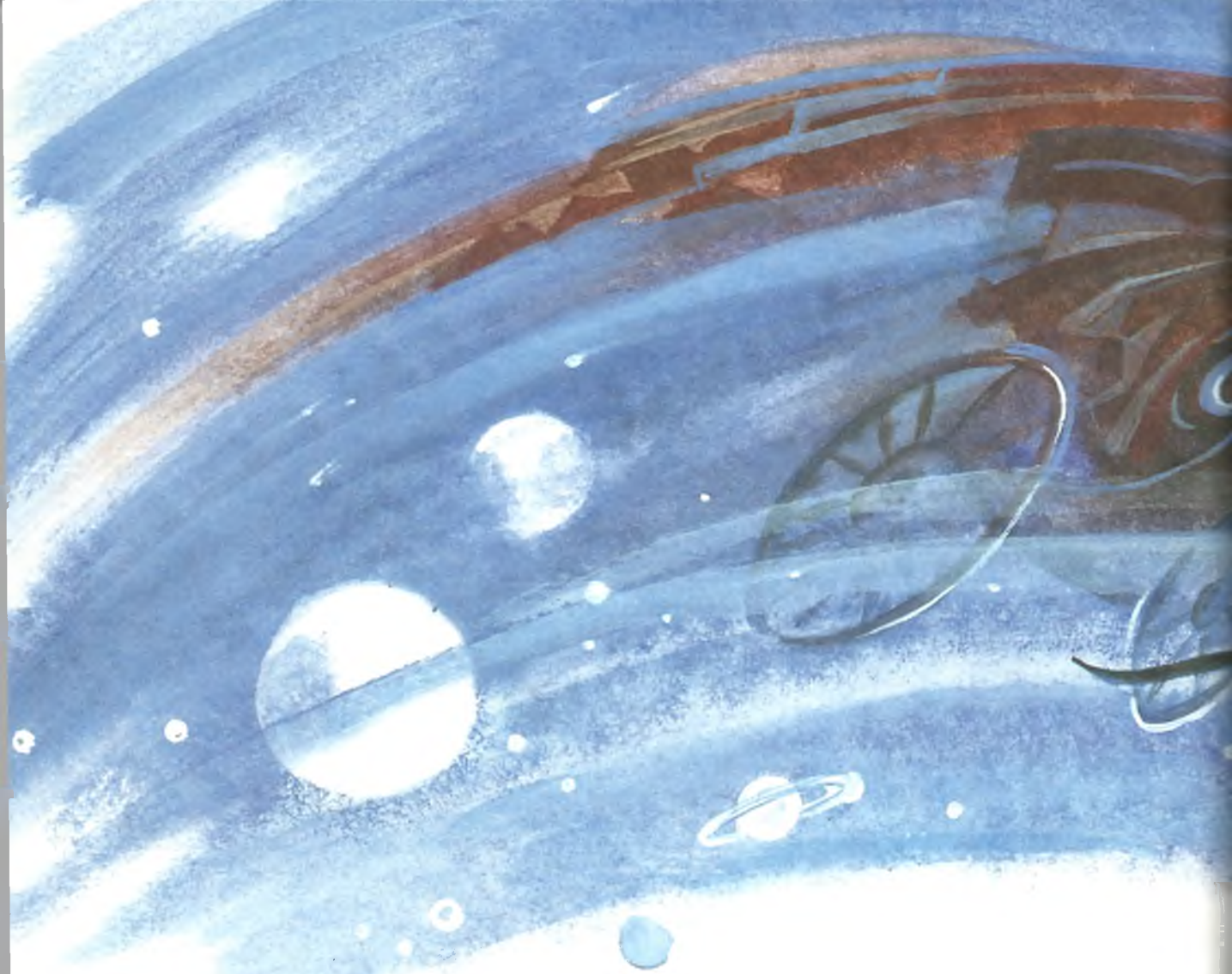

— Це лише початок, мій пане. Зараз ви бачите лише своє містечко. Ще мить — ось гляньте, Тихий океан, а це...

— О так, я бачу Італію, ось «черевичок». Летімо вище, хочу я побачити, що там, за синню неба!

— Воля ваша, пане, — і Мефістофель хльоснув батогом по боках драконів.

Для Фауста Земля постала у вигляді глобуса, однак, він недовго затримав свій погляд на Землі, адже перед ученим з'явилася Венера, і Сатурн, а он де Місяць...

— Далі, далі! — не вгавав Фауст. — Я хочу бачити Сонце.

— Ну, знаєте, пане, я вже зауважував, що можу майже все, та мені не можна до Сонця.

— Що, там хіба спекотніше, ніж у пеклі?

— Світліше, — люто мовив Мефістофель і повернув драконів назад.

— Ти зіпсував мені дивовижну прогулянку, — мов вередливе дитя, почав Фауст.

— Пан хоче сказати, що до цього подорожував щодня на крилатих драконах, бачив зорі, планети і Сонце так близько?

— О ні, таке мені й не снилось.

— То, може, ви заміните Вагнера на мене, я стану для вас кращим слугою.

— Вагнер учень мій, а не слуга. — заперечив Фауст.

— «Що вам подати на сніданок, дорогий учителю?», «може, вам принести шубу?» — передражнював Мефістофель, причому в нього й справді це майстерно виходило.

— Годі, — урвав його Фауст. — Ти справді виконуватимеш будь-яке моє бажання?

— Безперечно, докторе.

— А що на те скаже твій пан Люцифер?

По тих словах камзол на Мефістофелі спалахнув з такою силою, що Фауста обдало пекельним жаром.

— О, він, звісно, в курсі справи. Тим не переймайтесь, Фауст, мій повелитель не проти, за це він матиме свій зиск.

— Який?

— Вашу душу, мій пане, — і Мефістофель знову вклонився, лукаво дивлячись з-під лоба.

— Моя душа, чого вона вже варта? Я згоден.

— Тоді складаємо договір. Я буду вірно служити вам. Скільки? Наприклад, до ста років. Гарна цифра.

— І ти будеш виконувати будь-яке моє бажання?

— Як домовлялися.

— А що буде потім?

— А потім ми поміняємось ролями. Я — господар, а ви — слуга.

— Що ж я можу запропонувати, адже тобі кориться все і всі, нащо тобі моя душа?

— Ви, докторе, великий вчений, поліглот. Такі потрібні пеклу.

— Ти майстер на лестощі.

— Дякую, шановний пане. Ще є питання? Як ні, то можна складати договір і підписати його кров'ю. Мій володар хоче мати письмове підтвердження, а як ні, то повернусь у пекло, — і Мефістофель зробив був крок убік.

— Стривай-но, ще питання. То нащо Люциферу моя душа?

— Цим самим він розширює своє царство.

— Влада... що ж, кожному своє. Я згоден.

— Нарешті. Ох, і важка робота в мене, вмовляй, переконуй... Ну все, гаразд, давайте, Фауст, до справи. Перо з пергаментом завбачливо лишив вам Вагнер, ніж на столі.

— Для чого ніж?

— Фауст, ви ж доктор багатьох наук! Хіба ви не знаєте, що угоду з дияволом пишуть кров'ю?

— Чого не зробиш заради мрії.

І Фауст відвернувся від Мефістофеля, щоб той не побачив страху на його обличчі. Та що приховаєш від сатани? Мефістофель розплився в лукавій посмішці. Він мав переможний вигляд.

Здавалось, перо саме старанно виписує кожну літеру. Фаусту на мить видалось, що розімкни він пальці — і перо не впаде, а продовжуватиме писати. Страх із бажанням пізнання боролися в душі доктора.

— Ось наша угода, — лише встиг вимовити Фауст, і раптом з темряви з'явився чорний крук. Він схопив у дзьоба папір і зник так само таємничо, як і з'явився.

— Що, твій повелитель Люцифер боїться втратити й секунду?

— Так, він не любить гаяти часу, тому наша пошта працює справно.

— І справді так, якби у смертних були такі можливості, то багато нещасть вдалося б нам уникнути.

— А ще більше накликати на свою голову. То що, ви вже маєте бажання, мій повелителю?

— Стривай, я маю іншу мрію. Ревматизм, подагра, кволість — старість, Мефістофелю, це поняття тобі невідоме. Старий я вже, а так би хотілося повернутися у юність. Мої знання теперішні й вигляд молодечий — ось про що я мрію.

— Воля ваша. Скажіть лише одне лиш слово «бажаю».

— Бажаю! — вигукнув Фауст. І диво! Враз він перетворився на молодого й статного чоловіка: пишне хвилясте волосся, міцна статура, дороге вбрання, ось тільки очі Фауста видавали його вік. Це були очі людини, яка багато читала і знає значно більше, ніж юнаки, — в них не було шаленого запалу.

— То що, Фауст, не відаєте, що робити зі своїм тілом? Ви знову молоді. Тепер весь світ належить вам. Чого іще бажаєте?

— Не так швидко, Мефістофелю, дай прийти до тями. Я маю побачити себе у дзеркалі.

— О так, молоді люди завжди стовбичать біля дзеркала, аби переконатися, що старість ще не здолала тіло. То я повертаю вам розбите ж вами люстро. Зда-

ється, років з двадцять тому спересердя ви розбили в друзки його, гніваючись, що час вам не кориться.

І враз перед Фаустом з'явилось старовинне велике люстро.

— Воно нагадує мені про дні скорботи. Тепер я вільний і не бажаю скніти у цих стінах. Я хочу повернутися у свою юність, зустріти колишніх друзів і викладачів.

— Воля ваша, хазяїне. Сідайте на коня й летімо, ви ж пам'ятаєте нашу угоду?

— О так, я знаю її напам'ять:

«Угоду складено між Мефістофелем і Фаустом на таких умовах:

По-перше, Фауст може бути духом по образу і сутності.

По-друге, Мефістофель буде його слугою і буде у всьому коритися йому.

По-третє, Мефістофель буде йому служити і діставати усе, чого він побажає.

По-четверте, Мефістофель постійно буде біля свого господаря.

І, нарешті, він являтиметься Іоганну Фаусту в будь-який час і в будь-якій подобі за велінням Фауста.

Я, доктор Іоганн Фауст із Віттенберга, на вищезазначених умовах віддаю свою душу і тіло Люциферу, князю Пітьми, і слузі його Мефістофелю, і через двадцять чотири роки, коли виповниться мені сто років, за умов дотримання вищезгаданих пунктів, надаю їм повне право забрати мою душу і тіло, плоть і кров, а також майно і житло, де б воно не було.

Підписано мною:

Іоганн Фауст».

Щойно Фауст прочитав умови угоди, коні зупинились просто перед входом до шинку.

— Достоту, як колись. Ось тільки вивіску поновлено. Давай же спустимося вниз, я чую голоси, а раптом зустрінемо когось зі знайомих! — і Фауст швидко спустився крутими сходинками.

Поява двох незнайомців змусила присутніх на якусь мить змовкнути.

— Хто то такі? Пихаті два пани, мабуть, не з Лейпцига, такі поважні особи сюди не ходять.

Миттю перед новими відвідувачами з'явився господар шинку. Старий згорблений шинкар пильно придивився до Фауста:

— Пане, чи мав я можливість спілкуватися з вами раніше?

— Не знаю, хіба що у Віттенберзі, якщо ти відвідував колись його, друже.

— Та де там, я не маю часу відвідувати місцевий базар в неділю — маю годувати сім'ю... Що замовлятимете, панове?

— А що маєш, старий? — лукаво запитав Мефістофель, при цьому його ліва брова піднялася вище за праву.

— Найкраще вино для шанованих відвідувачів.

— Ти що, знущаєшся? — Мефістофель грізно вдарив кулаком по дубовому столу. При цьому відвідувачі, здебільшого студенти й п'янички, змовкли, адже цей шинок вважався найпристойнішим місцем в окрузі.

— Якщо вам не сподобається...

— То що пан віддасть, може, свою душу? — мовив Мефістофель, і господар шинку здригнувся від таких слів, він вже проклинав ту хвилину, коли незнайомці з'явилися на порозі його шинку. — Я пригощаю всіх присутніх із власних погребів. Будь-який напій, що побажає присутній тут, одразу ж наллється у його келих. І тоді хай хтось спробує сказати, що моє вино гірше!

У шинку почувся задоволений гул. Кожен з присутніх намагався протиснутися до столика, за яким розташувалися Мефістофель з Фаустом.

— Ану, поглянемо, що за дива бувають у цім світі, а то сидиш тут у шинку, і ніяких тобі видовищ! — ледь повертав язика один молодий студент.

— Будуть вам видовища, шановний!

— Мефістофель ткнув пальцем у стіл, і щойно один із п'яничок вимовив «мальвазію мені!», як напій фонтаном полився просто йому до келиха.

Що тут почалося! Відвідувачі, перекрикуючи один одного, вигукували:

— Шампанського, бургундського, білого, рожевого...

Вино полилося десятками фонтанчиків, усі стали жадібно ковтати напої.

— Що ж, вином не наїсися, давайте-но замовимо собі чогось смачненького, — сказав Мефістофель, зробив непомітний рух правицею, і одразу ж перед ним постали чорношкірі слуги у масках, в яскравому вбранні. Від несподіваної появи негрів присутні аж сахнулися, однак неймовірні аромати, вже змушували вирувати їхні шлунки. Хтось із найбільш нахабних студентів мовив:

— А нам?

— Замовляйте! Замовляйте, хто чого бажає! — у Мефістофеля піднявся настрій, він з цікавістю спостерігав за присутніми.

Перед кожним у шинку повиростали цілі гори смажених фазанів, качок, печені, згодом з'явилися грона винограду, тістечка. І так тривало доти, аж поки один зі студентів не скрикнув:

— Рятуйте, я відрізав свого пальця і їм його, це не смажена ковбаса!

— Ах ти ж, паскудо! Та ти сам диявол! Чаклун триклятий, горіти тобі в вогні!

— Ой, налякав! — розреготався у відповідь Мефістофель.

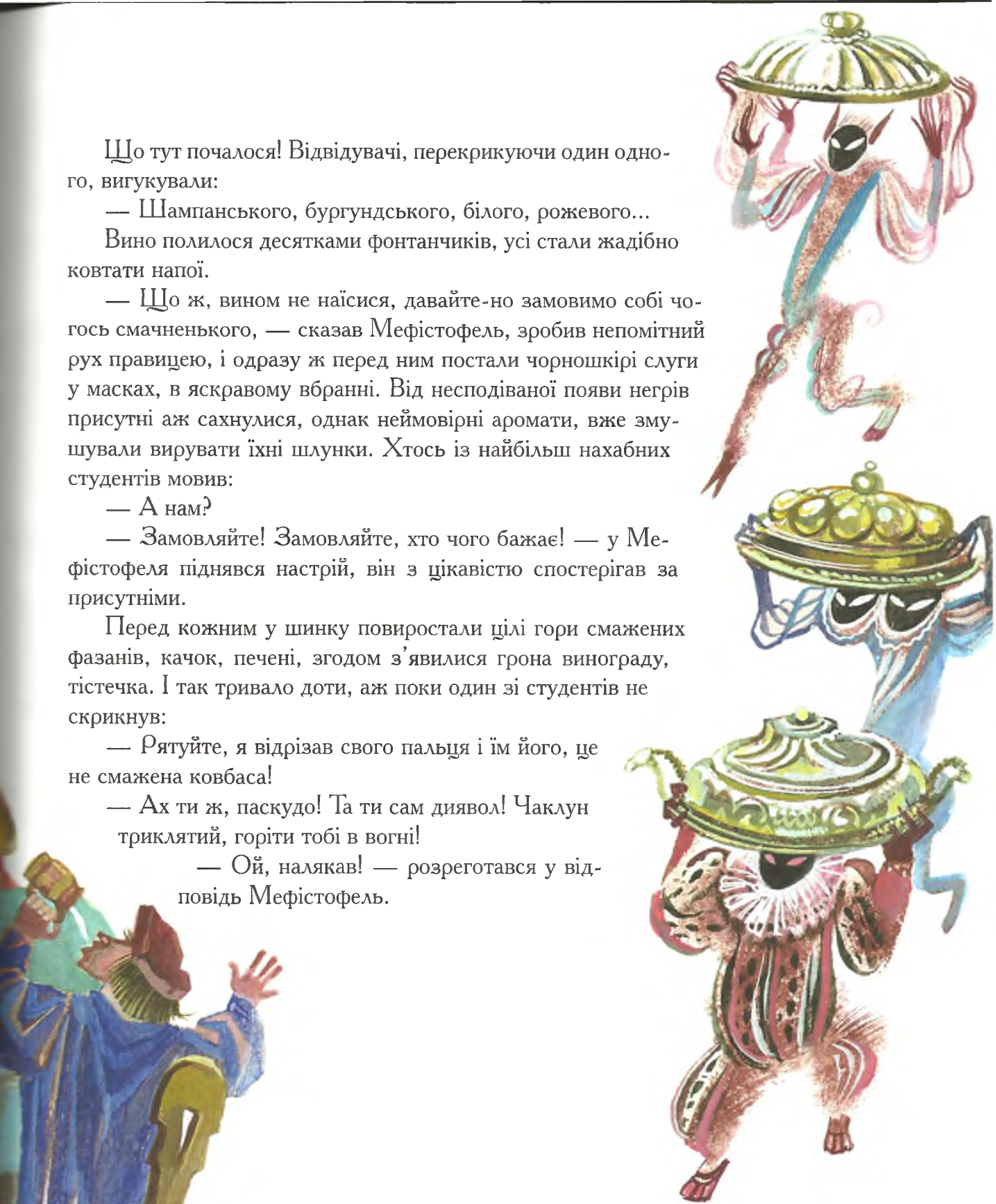

А сам тим часом схопив Фауста за рукав і потягнув до найближчої бочки.

— Мабуть, нам час залишити цей заклад, — мовив Мефістофель, вдарив бочку в бік, як справжнього коня, і бочка злетіла в повітря.

— Бий чаклунів! В'яжи служників пекла! У в'язницю їх! На вогонь їх!

Ще довго не могли вгамуватися студенти, довго жбурляли вслід Фаусту з Мефістофелем все, що траплялося під руку, але ті вже зникли. Так само таємничо зникла їжа на дорогих тарелях, напої, а також чорношкірі слуги в масках.

Сумний їхав Фауст на своєму вороному коні.

— Що за жарти! Не на таку зустріч із юністю я сподівався. О, демоне, ти змусив мене гніватися, а я мав би веселитися з тими студентами, пити з ними кисле вино, закушувати дешевою ковбасою й отримувати від того неймовірну насолоду! Колись я також навчався в Лейпцизькому університеті й думав сьогодні, що хоч на часинку знову стану веселим і безтурботним у тісному студентському колі, згадаю старі пісні...

— Та годі вам, Фаусте! Здалися вам ці юнаки! До того ж, чи відомо вам, що пісень п'ятдесятирічної давності вже давно не співають? На вас чекає ще безліч вражень, тож уперед!

Мефістофель поглянув на Фауста, як на розбещене дитя, і додав:

— Що бажає мій господар цього разу?

— Я розумію, що студенти нині не ті. Я хочу побачити своїх давніх знайомих. Ми поринемо у безкінечні розмови про вічне, піднімемо завісу над таємничим...

— Розчарувань не боїтеся, мій пане? — насмішкувато запитав Мефістофель.

— Куди вже більше! Виконуй.

— Воля ваша, — відповів Мефістофель, і вмить Фауст опинився в просторій кімнаті, освітленій великою кількістю свічок.

За столом сиділи вчені, мерзлякувато кутаючись в оксамитові мантії. Ось старий викладач університету Фрідріх. А це веселун і жартівник Йоганн Бютнер! Це були колишні наставники Фауста. Він завжди пишався, що навчається у таких відомих науковців, які прагнуть пізнати багато нового й донести це до інших.

Фауст із цікавістю став слухати розмову вчених.

— Нам ніколи не пізнати істини. Можна говорити скільки завгодно про роботи стародавніх учених, вести довгі непотрібні суперечки, однак, рукописи поринули в Лету разом з авторами. Ніколи, ніколи нам не довідатися, про що писали ті, від кого лишилися тільки імена.

— Як жаль, що багато творів древніх авторів втрачені навіки, — зітхаючи, сказав поважний професор з довгим гачкуватим носом.

— А мені шкода, що до нас не дійшли давньогрецькі оригінали. Тоді б ми не гаяли стільки часу на безглузді обговорення правил граматики в стародавній Греції, — в зажурі сказав інший старий учений.

Аж тут перед сумним зібранням з'явився Фауст. Доктор сподівався, що його колишні друзі й викладачі впізнають його, почнеться жвава розмова, однак ніхто не впізнав Фауста. Більш того, декому не сподобалась поява незнайомця.

— Хто ви і що робите в цій залі, адже тут колоквіум вчених?

— Я той, хто зможе відповісти на всі ваші запитання! — урочисто промовив Фауст. Він сподівався, що стомлені й байдужі очі вчених засяють вогником зацікавленості, та де там! Учені мужі не на жарт перелякались.

— Хто ти, зухвалий незнайомцю?

— Я той, хто зможе повернути втрачений час, хто здійснить всі ваші юнацькі мрії. Чиї рукописи учена рада бажала б мати перед собою: Гомер, Евклід, Софокл? Лиш дайте свою згоду і готуйте побільше чорнил й сувоїв, а ще наберіться терпіння, аби усе геть чисто занотувати.

— Чи дружить пан із головою? А що, питається, нам робити потім? Що за життя настане у нас, поважних вчених, коли будемо знати відповіді на всі питання, якими мучилися днями й ночами, які давали духовну їжу для численних студентів? Над цим ви замислювалися, шановний пане? — із запалом промовив професор Бютнер.

— У мене все гаразд із головою, бачу, розмова не вдалася. Ти мав рацію, бісова душе, чергове розчарування... Ну що ж, уперті ішаки, продавайте, — промовив Фауст і миттю зник, а вчені в паніці схопилися за голови, які в них стали ослячими, а замість людських слів залунали дикі крики «Іа!»

Що за переполох здійнявся в місті! Фауста оголосили в розшук, за його голову навіть призначили винагороду. На кожному стовпі висіло оголошення: «Розшукується небезпечний чаклун!» Варто зауважити, що охочих відшукати злого мага не знайшлося, адже кому хочеться повідрізувати собі пальці рук або ж мати ослячу голову!

Звісно, чари на вчених діяли тимчасово, за два-три дні вони вже мали власні голови, однак, гарної репутації серед студентства вже не мали ніколи. Учених прозивали не як інакше, як «віслюкоголові».

Фаусту ця подія теж не додала гарного настрою. Він побажав повернутися до Віттенберга, адже, як відомо, рідні стіни лікують. Та коли доктор з'явився на порозі своєї оселі, він засмутився ще більше.

— Я ніколи не помічав, що живу у в'язниці! — спантеличено сказав він. — Тут волого, аж стіни вкрилися пліснявою, темно, як у склепі, не дивно, що я завжди мерзнув й ніяк не міг зігрітись. Мені всі ці роки не вистачало світла й тепла!

— Це ви, докторе? — у кабінет зайшов радісний Вагнер. — У вас чудовий вигляд! Більше як тридцять років вам не дати! Чи, може, до сьогодні я не бачив вас при сонячному світлі. У вас усе гаразд? Раніше ви ніколи не відчиняли вікна, а нині...

— Та годі тобі, Вагнер! Я бачу, ти встиг уже прибрати вчорашній безлад за мною.

— Так, пане, ви ж мені залишили книги у спадок за заповітом, тож я шаную кожну вашу книгу, усе впорядкував за роком написання, за автором і назвою. А ще я склав каталог усіх книжок задля порядку...

— О так, ще вчора я з жадобою, великим нетерпінням перегортав ці вицвілі сторінки, а зараз... Вагнер, я пропоную провести сьогоднішній день не в цих нудних стінах, ходімо краще на прогулянку в місто...

— Даруйте, докторе, одначе, я маю справи невідкладні...

— Ну що ж, я сам... вірніше, сам вже я не буду до скону, — і десь поруч почувся лукавий смішок.

Фауст вийшов із вежі. Глибокі голосні звуки дзвону пливли над містом, сповіщаючи про закінчення служби в соборі.

З високих воріт, не поспішаючи, виходили святково одягнені міщани.

В юрбі прихожан Фауст помітив дівчину з молитовником в руках. Її прекрасне обличчя було ніжним і лагідним. Густе волосся кольору темного золота спадало на плечі з-під простого чіпця.

Дівчина помітила пильний погляд Фауста і знітилась. А Фауст стояв нерухомо, забувши про все на світі. Раптом за спиною він почув глузливий голос:

— О, докторе, здається, ви потребуєте медичної допомоги? Прискорене серцебиття, кров прихлинула до обличчя — дивіться, у вашому віці не можна так хвилюватися, хоч вигляд маєте нічогенький, але ж насправді...

— Замовкни, сатано!

— Мовчу, мовчу... Ось тільки раджу не дуже западати на цього янгола. Хочу признатись, я довго працював над її душею — марно. Діагноз один — свята невинність, — Мефістофель зітхнув, неначе цей факт і справді його засмучував, однак, у його очах знову спалахнув лукавий вогник.

— Я хочу, щоб її душа й серце належали мені.

— Першого не обіцяю — не моя парафія, а от друге можна забезпечити хоч зараз — вам, пане, на якій тарелі — срібній чи золотій?

— Замовкни, дияволе! Я не те мав на увазі! — і Фауст схопив Мефістофеля за барки.

— Тихше! — вивільнився той. — Усе, мовчу, це був жарт, а пан ясновельможний щось жартів моїх не розуміє. То ви прагнете зустрічі з Гретхен? Будь ласка, я відкрию вам усі скарби, що маю. Даруватимете дівчині прикраси. Усі жінки їх люблять.

— Гретхен, її звуть Гретхен.

Відтоді щовечора Фауст стояв біля вбогої хатинки Гретхен. Він дарував дівчині шкатулки з безцінними прикрасами, але Гретхен була байдужою до коштовностей. Однак з часом наполегливість Фауста увінчалася успіхом. Спочатку дівчина почала з ним вітатися при зустрічі, згодом пообіцяла прийти у садок, але минуло два тижні, перш ніж Гретхен вийшла до коханого. Так, невинне дитя вже встигло покохати Фауста.

Якось Гретхен сиділа з Фаустом під трояндовим кущем. Він одягнув коханій кольє із перлів, але дівчина вмить зірвала його з огидою і страхом.

— Воно холодить тіло й душу! — розплакалась дівчина. — Ніколи мені не було так страшно, Іоганне, хіба ви не знаєте, що перли до сліз?

— Дитя моє! Іди сюди, я втішу тебе, зігрію своїм цілунком, ну ж бо, не плач, а то моє серце рветься від жалю й туги, коли ти плачеш. Не даруватиму я більше перлів, найкраща в світі перлина — це ти, кохана.

— Підлабузник, — вже спокійно мовила Гретхен і по-дитячому притиснулась до Фауста.

«Невинна душа бачить правду», — Фауста охопила невимовна туга.

«Дівчина зрозуміла все», — злісно прошепотів Мефістофель, який невідлучно був поряд із Фаустом.

Віднині Гретхен щодня зустрічалася з Фаустом, удень вона не могла собі знайти місця, щохвилини думала про коханого. Усі домашні з тривогою стали придивлятися до дівчини, а мати навіть якось викликала лікаря. «Чи не захворіла бува, а то бліда якась стала, немов знекровлена, а ще дитина погано спить, вночі здригається, інколи навіть кричить, неначе бореться з кимсь», — стривожено розповідала матуся лікарю.

Лікар ретельно оглянув дівчину.

— Здорова, нехай частіше буває на свіжому повітрі. Перед сном не завадило б гуляти, — сказав він і лукаво посміхнувся, при цьому його очі дуже косили, а права брова піднялася вище за ліву.

Відтоді Гретхен щовечора могла вільно гуляти з коханим Іоганном.

Якось Фауст пожалівся Мефістофелю:

— Що маю робити? Моя кохана як полохлива пташка: вона боїться матінки, тому тікає з моїх обіймів й біжить на ніч додому.

— Ось, докторе, візьміть цю пляшечку, — порадив Мефістофель. — Нехай Гретхен дві краплі з цієї пляшечки капне в склянку води і дасть випити на ніч своїй матері. Повірте, матуся всю ніч проспить без сновидінь.

Нарешті доктор відчув мить щастя! Всю ніч Фауст не розлучався із Гретхен. У небі світили міріади зірок, закоханим усміхався навіть холодний Місяць, а соловей співав весільних пісень. І Фауст забув про все на світі: про те, що продав душу самому сатані, що насправді є немічним старим і що наука вже не приносить йому радості. Та Мефістофель зробив свою чорну справу. Вранці страшна звістка поширилася містом. Цієї ночі померла мати Гретхен.

Фауст аж нестямився від гніву, а Мефістофель, склавши руки на грудях, мовчки слухав прокляття, що сипалися з уст доктора. Коли той зробив паузу, Мефістофель з посмішкою мовив:

— Послухайте, докторе, ну чого ще можна чекати від служителя пекла. Скажу по правді, я й не думав того вчиняти. Перед тим, як іти до вас, я завітав до однієї симпатичної відьмочки — не вам одному ж ходити на побачення. Так ось, еліксир, що дала мені відьма, смертельний лише для людей, а для нас, пекельних душ, — чудовий напій, який не дасть і хвильки сумувати. Може, я ту пляшечку сплутав зі снодійним — перепрошую. Та зрештою, яка різниця, адже віднині у вас немає перешкод! Вперед, закоханий, на вас чекають любовні пригоди!

Але Фауст не наважувався й близько підходити до Гретхен. Він спостерігав за коханою, коли та виходила з церкви, заплакана, змарніла, ледь жива. Він страждав разом з нею, та нічим не міг зарадити. Угода з самим дияволом — ось причина нещастя!

Одного вечора Фауст стояв на площі, коли позаду почувся чийсь голос:

— Негіднику! Я скрізь шукав тебе. Моя Гретхен, моя сестра! Ти занапастив святу душу! Я вб'ю тебе!

Це був старший брат Гретхен Валентин. Витягнувши шаблю, він кинувся на Фауста.

— Захищайтесь! — почув доктор голос Мефістофеля.

Не усвідомлюючи, що робить, Фауст вихопив свою шпагу. Він не думав зашкодити Валентину, та диявольська сила керувала шпагою Фауста. Випад доктора став смертельним для бідолашного хлопця.

Збіглись люди.

— Хто-небудь бачив вбивцю?

Але Мефістофель з Фаустом зникли.

Декілька років Мефістофель поїв свого хазяїна напоєм забуття, аж поки не переконався, що Фауст зможе пережити страшні події.

У вежі, як завжди, холодно й вогко. Фауст сидить, втупившись бездумним поглядом у вогонь. Він побачив ящірку, що пробігла, мелькнувши хвостом по підлозі. Немов прокинувшись від глибоко сну, безбарвним голосом запитав, не повертаючи голови:

— Що сталося, Мефістофелю? Розкажи, де Гретхен.

Враз коло доктора постала фігура Мефістофеля. Його камзол аж горів червоним полум'ям, перо на шляпі переливалось пекельними іскрами.

— Що? Гретхен? А, не варто згадувати, пане, вона в монастирі, кілька років тому прийняла постриг.

— Кілька років тому? О, підлий, я нічого не пам'ятаю!

— Заспокойтесь, докторе. Краще випийте цього напою, вам стане ліпше.

— До диявола! — вигукнув Фауст і жбурнув геть келих із напоєм забуття.

— Звідкіля й доставлено, — хихикнув Мефістофель.

— Ти приносиш самі лише нещастя! Ти зруйнував моє кохання. Аж надто високу ціну плачу я за угоду з пеклом.

— О, так, у вас, людей, це за виграшки — звинувачувати всіх. Ви ж прагнули до знань! Де ваші прагнення тепер?

— Відійди, сатано! Моє пізнання кохання було найціннішим з усіх знань, які я здобув за все своє нікчемне учене життя! Я бажаю забутися. Негайно. Мене до сказу доводять спогади. Мефістофелю, чого стоїш! Подай-но мені напій забуття! Забути все, до останньої секунди!

— З радістю, докторе, а то мені вже в печінках сидять сльозливі історії про кохання.

— Ти щось сказав?

— Несу-несу, пане. Чого бажаєте іще пізнати?

— Глибини морські, пустелі, тропіки — усе, до чого не здатне дістатись людство. Я хочу задовольнити свій науковий інтерес.

— Оце бажання! Його я з радістю виконаю для вас.

Цілий місяць тривало забуття Фауста: він побував у глибинах морів і океанів, віднайшов велику кількість скарбів — та не тішили вони доктора: щойно забачив він разки перлів, як постала перед його очима кохана Гретхен і напій забуття втратив свою силу, знову заболіло зранене серце. Доктор побував у пустелі, познайомився там із темношкірими людьми, катався на верблюдах, вивчав рослинність. Однак, побачивши змію, одразу ж пригадав, як завдяки йому було отруєно матір коханої, і мало не знепритомнів від болю та відчаю. Нарешті Мефістофель вирішив, що мандрівку варто припинити.

— Знову ці остогидлі стіни! А були часи, коли я отримував велику насолоду від перебування тут, у своєму кабінеті.

— Нема нічого вічного для смертного, окрім страждань і мук, — відповів Мефістофель, склавши руки на грудях. Цього разу він не лукавив.

— Не маю спокою, диявольська туга роздирає моє серце. Я хочу побачити її, мою кохану Гретхен.

— Чи впевнені ви в тому, докторе?

— О так, подавай хутчій своїх коней, Мефістофелю! Ми вирушаємо до Гретхен негайно, я цього бажаю!

— Воля ваша. Невтомні коні, як завжди, до ваших послуг.

І Фауст швидко осідлав коня, пришпорив його й помчався так швидко, що Мефістофель ледве встигав за ним.

Аж ось вершники наблизились до монастиря. Навколо темрява, обабіч дороги стоять поодинокі покручені дерева. Монастир, оповитий диким хмелем, здавався давно покинутим людьми. Мефістофель із Фаустом спішилися, та не встиг Мефістофель ступити і пару кроків, як його обличчя спотворила судома:

— Прокляття! Мені не здолати молитов, що їх удень і вночі читають монашки. Далі доведеться вам іти самому.

— Але як я відчиню замки всіх дверей, як я дізнаюся, де перебуває моя Гретхен? — у розпачі запитав Фауст.

— Для цього потрібні лише заклинання. Ви ними володієте, а кохану знайдете, довіртесь серцю. Ви ж у нас закоханий! — з пекельним сміхом мовив Фауст, стрімко віддаляючись від монастирських стін. — А я тим часом трохи наберусь сили.

Фаусту довелося по декілька разів повторювати заклинання, аби відчинити двері. Нарешті в глухому коридорі він побачив світло, яке просочувалося з келії. Серце Фауста забилось швидше, він пішов на світло, не усвідомлюючи, що коїться навкруг. За ним чорною тінню слідував Мефістофель, який відчув, що вже може подолати відчинені закляттям двері.

У келії була бідолашна Гретхен — бліде знекровлене обличчя, згаслі очі. Вона стояла навколішки з молитовником у руках і шепотіла: «Прости мені і йому...». Зачувши шум у дверях, дівчина повернула голову, від переляку ще дужче вхопилася за молитовник і почала читати «Отче наш».

— Вертайте, докторе, я не в силі витримати цих молитов! — з відчаєм вигукнув Мефістофель.

— Зникни, сатано! Гретхен, кохана! Ти — моє світло, моя надія! Іди до мене, люба...

— Отче наш, що є на небесах...

— Ми в пастці, Фауст, негайно тікаймо звідси!

— Гретхен, прости мене... — встиг лише вимовити Фауст і отямився вже у своїй вежі.

— Я попереджав вас, докторе, що даремною буде наша мандрівка...

— Ти забрав у мене останню надію.

— Ось вам улюблений напій, випийте — мине лиха напасть.

— Це все омана. Свята правда лишилася у стінах монастиря... Я погубив невинну душу... Я не маю влади над людьми. За інших обставин все було б гаразд. Ось якби я міг... А що, ідея! Мефістофелю, з'явись!

— Ані секунди на власне життя!

— Ти мій раб!

— Так, до пори до часу...

— Я хочу докорінно змінити своє життя! — заявив Фауст, додавши подумки: «Що й намагаюсь робити стільки років!».

— Тобі відомі всі можновладці цього світу.

«Аякже, — подумав Мефістофель. — Хто-хто, а вони майже всі уклали угоди з моїм господарем». А вголос мовив:

— Що доктор надумав цього разу?

— Я хочу побувати при дворі усіх царів на світі. Я хочу навчити їх, як поліпшити життя народу. Можливо, вони підтримають мою благородну місію.

— З чого почнемо?

— Рушаймо в Париж! — мовив, осяяний новою думкою, Фауст.

— Париж! Там маю досить старих знайомих, за багатьма із них давній боржок. Ми можемо рушати просто зараз, мої невтомні коні чекають.

— Стривай! Накажи їм перетворитися на справжніх коней, бо ці потвори-дракони виводять мене з себе, — бридливо мовив Фауст.

— Воля ваша, пане, — з кривою усмішкою відповів Мефістофель, і враз на подвір'ї страшні вогнедишні дракони перетворилися на баских скакунів.

Не встиг Фауст і оком змигнути, як вони опинилися на просторому подвір'ї навпроти палацу. Ще мить — і ось вони посеред вельможних дам і кавалерів.

Фауст встиг глянути у дзеркало й побачив, що він в одязі мага: мантія незвичного крою, на голові височенний конусоподібний ковпак, прикрашений зірками.

— Що за маскарад, Мефістофелю?

— Докторе, ви маєте чудову нагоду побувати у шкурі мага.

— Невже це так складно? Пара заклинань — і всі «ох!», «ах!»...

— О так, докторе, одначе...

— Одначе що?

— Ми маємо потрапити на прийом до короля. Я бачу, правитель зайнятий: він вже другу годину прагне побачити диво, однак все у цій країні йому в печінках сидить. Фокусники не можуть вигадати нічого путнього, дресирувальники тільки й знають, що свої голови у пащі левам пхають — хіба можна вразити короля таким видовищем, якщо чи не щодня він має бути присутнім на смертній карі? О ні, король прагне нових, гострих відчуттів. Ви, Фаусте, можете його зацікавити.

— О, я знаю, як допомогти Франції, я знаю, як поліпшити життя французів...

— Про це ви скажете самому королю, а зараз я маю спершу все владнати, не йти ж до короля без запрошення!

Мефістофель підійшов до одного придворного, щось шепнув йому на вухо, однак той не звернув уваги на незнайомця. Та Мефістофель не здавався, він склав руки на грудях, схилив голову, і над ним з'явився фіолетовий серпанок. Обличчя придворного пополотніло. Він миттю зник за дверима королівських покоїв. Та вже наступної миті повернувся і з поклоном сказав Фаусту:

— Його величність погодилися прийняти вас, докторе Фауст. Будь ласка, прошу вас.

Фауст нарешті побачив перед собою короля Франції.

Франциск Перший сидів у кріслі за столом, на його обличчі була гримаса розбещеного малюка: не дадуть зараз цукерку — розплачеться. Король нудьгував, він втрачав інтерес до життя, тож, коли у його покоях з'явився незнайомець у костюмі мага, очі володаря зблиснули цікавістю:

— То це ви великий маг і чародій? Що маєте у своєму арсеналі? Які сили вас підтримують, невже пекельні служки? Я сподіваюся отримати зараз і негайно план проведення свята! — раптом розкричався король і його обличчя аж почервоніло від люті.

— Свято? Ваше величносте, я хочу запропонувати вам підняти життєвий рівень вашої держави.

— О, держава, державні справи, народ... Усе це я чую від своїх міністрів і доброї сотні радників. До біса державу!

— Знаю, знаю, давно вже чи не весь люд перебуває у нас, — задоволено мовив Мефістофель, який при першій згадці пекла постав за Фаустом.

— Я два дні тому постановив: бути святу. Однак, мені набридли брехливі казки несправжньої Шахерезади, я стомився від дурнуватих балів і фальшивих дам. Запропонуй, чародію, мені щось путнє, інакше...

— Щось путнє? Ваша величність певно чули про Гомера, найвідомішого поета Стародавньої Греції? Про Гомера, котрий написав «Іліаду» і «Одіссею»?

— Ти пропонуєш мені чергову нудну постановку?

— О ні, володарю! Це буде справжнє видовище! Я зможу доставити у ваш палац справжніх героїв «Іліади». Ви і всі гості на власні очі побачите сліпого Гомера і хитрого Одіссея, відважного Ахілла і навіть всесильного Геркулеса... Усі вони будуть серед гостей живі-живісінькі.

— О ні, тільки не Геркулес! Цей мускулистий велет стане принадою для придворних дам: вони дивитимуться на нього, зітхатимуть, плескатимуть в долоні. А що я? Знову сумуватиму. Ні, як на те пішло, то я бажаю бачити Прекрасну Єлену — принаймні, матиму нагоду переконатися, що вона була варта стількох років воєн.

— А після свята чи вислухаєте ви мої пропозиції щодо нових відкриттів? — запитав Фауст.

— У доброму гуморі король вислухає що завгодно. Ну гаразд, готуйтеся до свята, чародію, я сподіваюся, ви виправдаєте мої надії.

Аж ось настало свято. Дами і кавалери в маскарадних костюмах, у короля піднесений настрій.

Серед дам чувся звичний шепіт на зразок:

— Погляньте, у неї діадема із фальшивих діамантів, я просто переконана в тому!

— Краще погляньте на Франсуазу — не дитя, а янгол, через пару років слід би побоюватися її, адже кавалери не залишать її поза увагою.

— Вже не залишили!

— Тс-с-с! Чародій іде! — пролунало в натовпі, і придворні дами з кавалерами замовкли, адже всі боялися королівського гніву.

Із появою Фауста у тронній залі стало відбуватися щось неймовірне: по стінах поповз плющ, зі стелі посипались тисячі свіжих троянд, усе наповнилося

ароматом райського саду. Придворні дами за кожною чудасією ахали від захоплення. Тільки короля не вражали ботанічні видовища, він чекав на найпрекраснішу жінку, яка колись жила на цій землі. Фауст підняв паличку — і зазвучала ніжна музика.

Фауст виступив на середину зали.

— Ваша величносте, шановна публіко, зараз ви побачите героїв славетного Гомера. Я маг, але не всесильний, тож перед тим, як почнуться справжні дива, маю всіх попередити: ніхто з присутніх не повинен вимовити й слова. Слід зберігати абсолютну тишу. Але найстрашніше станеться, якщо хтось із вас торкнеться до постатей — тоді станеться біда. Ну що, готові?

У відповідь — мертва тиша.

— Значить, готові.

Фауст накреслив у повітрі магічний знак, і один за одним у тронній залі стали з'являтися оспівані Гомером герої: повз присутніх пройшов грізний, однак вразливий Ахіллес, з'явилися Одіссей, Пріам і його син Паріс. Тільки захоплені очі присутніх свідчили про їхнє враження від того, що відбувалося на святі.

Однак король видавався невдоволеним: він постійно крутився на своєму троні, наче його смажили на сковорідці. Втім, хтозна, яку капость вигадав Мефістофель для короля, адже слуга Везельвула нипав від одного кутка тронної зали до іншого, шукаючи собі жертву. Ось він уже біля красуні Діани. Це про її діадему шепотілися перед початком свята. Грішниця Діана й справді мала фальшиві діаманти, бо справжні вона давно заклала в ломбарді. Красуня жбурляла гроші на вітер, а потім не знала, яким чином виправити становище. Мефістофель вирішив, що час їй запропонувати продати свою душу, й був упевнений у своїй перемозі: Діана віддасть що завгодно за можливість мати необмежений доступ до грошей. Але це станеться згодом, а зараз Мефістофель став поруч із Діаною і почав боляче щипати її за руку. Бідолашна жінка, пам'ятаючи застереження Фауста, терпіла, аж доки не втратила свідомість.

Усі, хто читав Гомера, пам'ятають, як Паріс викрав Єлену у її чоловіка, царя Спарти Менелая, і забрав із собою в далеке місто Трою. Розгніваний Менелай покликав на допомогу інших грецьких царів. Так красуня Єлена стала приводом для страшної війни, в якій загинула велика кількість славних воїнів.

І ось у дверях з'явилася Єлена Троянська.

Король завмер у зачудуванні. З усього було видно, що Франциску нарешті сподобалась ця частина магічного дійства. Сумна Єлена, здавалось, не йшла, а пливла. Вона спіймала троянду, яка падала зі стелі, й пішла далі, немов у залі не біло нікого, окрім неї. Франциск побачив її очі — так, недаремно за цю жінку полягло стільки воїнів! Серце короля калатало зі страшною силою, він зірвався з місця і підбіг до славетної красуні. У залі почувся зойк, деякі дами зомліли, однак їх встигли підтримати кавалери. А тим часом Франциск благально звернувся до Єлени:

— Ти справжня! Ти справжніша за всіх присутніх тут дам! Єлено, поглянь на мене, залишся!..

Король схопив красуню за рукав. Усе сталося так швидко, що Фауст не встиг попередити подальших подій.

Пролунав гуркіт, усю тронну залу заполонив яскраво-червоний дим, здавалося, усе довкола спалахнуло страшним вогнем. Серед присутніх почалася паніка. Король десь зник, а придворні дами і кавалери почали тікати зі страшними криками.

— Рятуйте короля! Король зник! — волали вірні пажі, та де там, охоплені панікою придворні й не думали озиратися.

І в цьому галасі почувся страшний сміх Мефістофеля.

За деякий час гуркіт припинився, розвіявся червоний туман, який не давав дихати. Страхітлива картина постала перед Фаустом: суцільний безлад, перекинуті стільці, розбиті канделябри, усі дзеркала розлетілись на найменші друзки. Фауст знесилено всівся на перший-ліпший стілець, засмучено розглядаючи усе довкола.

— Непогане свято! — почувся вкрадливий голос за спиною.

— Іди геть, негіднику, ти знову все зіпсував. Жодного разу я не залишався вдоволеним від мандрівок із тобою.

— Хіба? Та у вас коротка пам'ять, докторе, чи ви забули фантастичну зоряну ніч, проведену під співи солов'їв?

— Стули пельку! Я забороняю тобі навіть нагадувати ту мить!

— Мовчу, Фауст, мовчу.

— А де король, де Франціск? Чи ти його відправив одразу в пекло, не дочекавшись смерті?

— А, король! Я повернув його із царства мертвих у покої. Йому потрібен час, аби оговтатись, але ви тим не переймайтесь, докторе. Нам слід би подумати про власні шкури. Невдовзі тут з'явиться королівська варта. Бідахи вже, мабуть, прийшли до тями, тож скоро нам будуть непереливки. Мефістофель накрив Фауста своїм кривавим плащем й обидва зникли саме в ту мить, коли у дверях з'явилася королівська варта.

Мефістофель із Фаустом опинилися на людній паризькій вулиці.

— То яким буде наш наступний маршрут? — лукаво запитав Мефістофель.

— Моя місія в Парижі ще не скінчилася. — гнівно мовив Фауст.

— Що, вас ще не повісили за посягання на життя його величності?

— Не залякуй мене, сатано! Я вимагаю ще однієї аудієнції короля.

— О, це ти, організаторе версальських свят! — король, здавалося, перебував у гарному гуморі.

— Ваша величносте, прошу вислухати мене. Ви ж чули моє попередження — жодного звуку, а тим паче заборонялося торкатися...

— Пусте, чародію! — урвав вибачення король. — Я прийняв тебе з дещо іншої причини — не до пустих слів, а тим паче моралізаторства. Я сьогодні очей зімкнути не міг, тож варту послав по тебе ще вночі, одначе вона тебе не знайшла. Цікаво, де проводять ніч чаклуни? Не відповідай — справа молода, я все розумію. Я хочу, щоб ти створив таємний цех із виготовлення зброї. Але ця зброя повинна випереджати у часі всі країни світу. Ти розумієш мене, чародію? Я прагну стати непереможним у боях. Я хочу...

— Прошу пробачення, ваша величносте, але усе, що ви бачили на святі — омана. Ці люди були несправжні. Мої дива — ілюзії. Однак, я можу поділитися з вами своїм планом розвитку країни. Я бачу величні розвинені міста, щасливий люд...

— Омана, значить... Ти вільний, чародію. Покличу тебе, коли надумаю щось нове, — і король втупився у пейзаж за вікном.

— Ну що, докторе? Чи не казав вам я, що добре знаю короля? — єхидно запитав Мефістофель.

— Твоя правда, однак, король Франції був першим у моєму довгому списку володарів країн. Продовжуймо нашу мандрівку!

— Спокій нам тільки сниться. Що ж, у путь!

Фауст спілкувався з султанами, ханами, раджами, вождями племен, але марно. Жоден із правителів і слухати не хотів про добробут власної країни. При пер-

шій же зустрічі з доктором у можновладців виникали страшні плани воєн, помсти, кривавих розправ. Усі вони хапали Фауста за рукав і благали дістати з-під землі золото, підняти усі скарби з морського дна. Правителі прагнули ще більшої влади.

Врешті-решт Фауст наказав Мефістофелю повертатися у рідне місто Віттенберг. Фауст раптом засумував за своєю рідкісною бібліотекою, за ящіркою, яка раптово з'являлася і так само раптово зникала. У Фаусті знову прокинувся вчений, тож він невимовно зрадів, коли побачив згорблену фігуру свого учня Вагнера. Той, як завжди, сидів над книжкою, а на столі у нього стояло кілька десятків колбочок із різнобарвними речовинами. Нарешті Фауст відчув себе вдома.

— Над чим працюєте, любий друже? — запитав Фауст. — Зізнаюсь, я навіть заздрю вашому запалу.

— Це ви, докторе! А я щойно хотів питати у вас поради. Мене останнім часом захопив світ магічних перетворень. В одній із ваших книг я довідався про створення маленької, та вельми цікавої істоти — гомункула. Що скажете на те?

— Гомункул... Ви мене приємно дивуєте, Вагнер! Невже ви відійшли від нудних експериментів над неживими істотами? Признаюсь, гомункулами я цікавився колись. Я почувався самотнім, тож на думку спало створення цієї істоти. Але певні обставини завадили здійснити задумане... Я з радістю допоможу вам, Вагнер. Магічні книги стверджують, що гомункули наділені неабиякими здібностями. Гомункул — це людина, але дуже маленька. Та на цьому дива не закінчуються, гомункули розумні істоти, вони наділені даром передбачення. А ще ці мініатюрні люди звикають до своїх господарів, стають їм добрими друзями й порадниками. Що ж, це колба із зародком гомункула?

— Так, тільки чогось цьому гомункулу не вистачає для появи на світ.

— Мабуть, мене... Давайте вашу колбу.

Фауст торкнувся колби рукою — і враз навколо неї спалахнуло яскраве сяйво, а всередині з'явився маленький чоловічок:

— Нарешті! Я ніяк не міг дочекатися вашого повернення, докторе! Я обрав саме вас, покажіть мені світ, я хочу бачити усе довкола!

Відтоді доктор не розлучався зі своїм новим балакучим і життєрадісним другом.

— Я відчуваю, що ви сумуєте, докторе, — якось звернувся гомункул до Фауста. Прошу пробачення, але я прочитав ваші думки й знаю, що, чи, вірніше, хто не дає вам спокою. Ви бачили цю особу на святі у короля Франції. Ви прагнете її побачити знову.

— Так, маленький бешкетнику, ти все знаєш. Та тільки я бачив мару, а прагну спілкуватися зі справжньою Єленою.

— То не варто гаяти часу, докторе! Ми можемо спорудити чарівний вітрильник і вирушити хоч світ за очі на ньому!

— Свята правда! Мефістофелю, з'явись негайно!

— Не обов'язково так волати. Я все чую, і затія ваша мені не до вподоби. Хоч трохи можна відпочити від ваших неймовірних ідей, докторе? — невдоволено пробурчав Мефістофель.

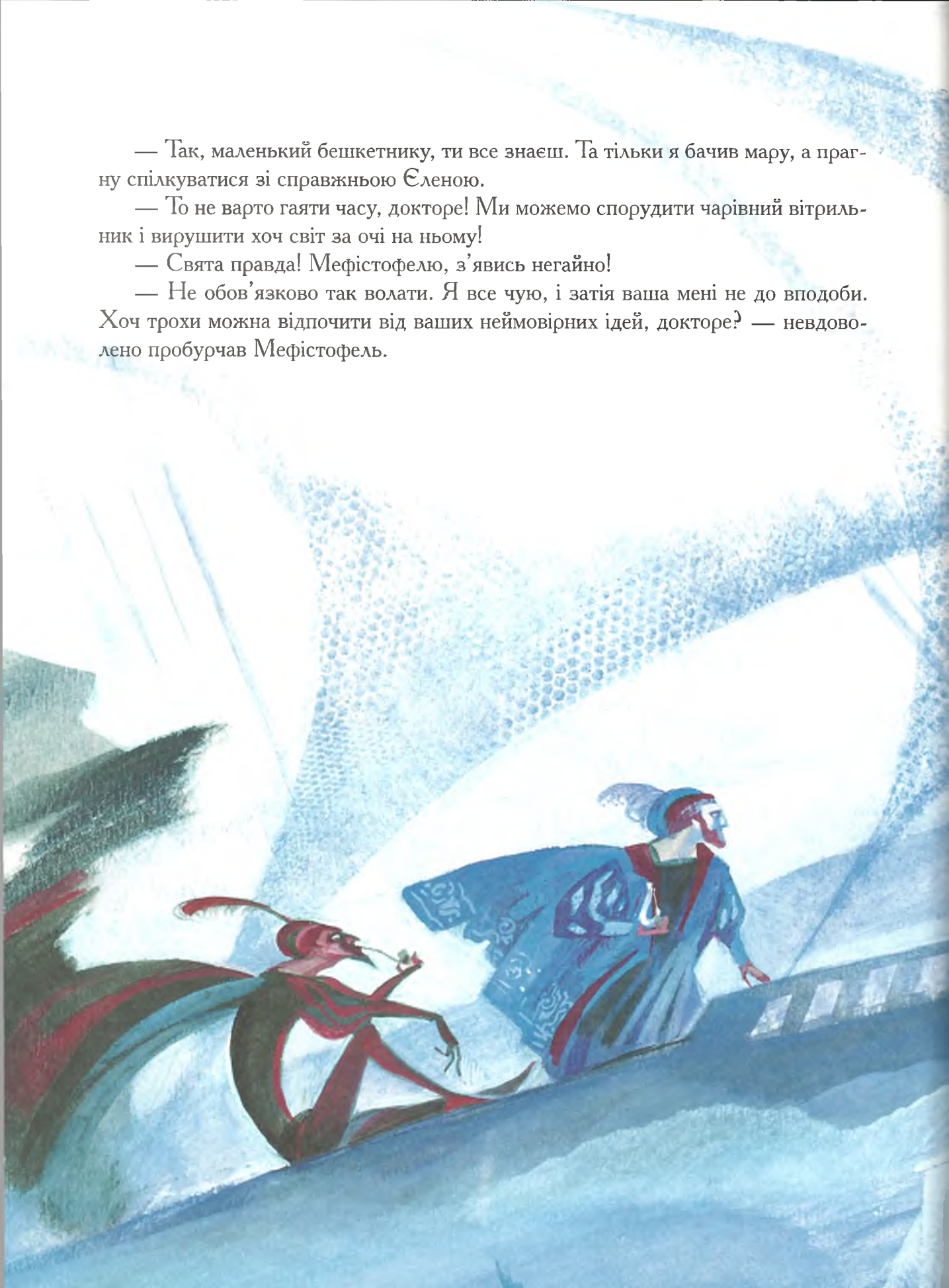

— Ти найнявся до мене на службу. Виконуй. Я хочу змайструвати корабель, який би помчав на три тисячі років углиб віків. Ось маю вже готовий проект, від тебе вимагається лише негайна доставка потрібних мені матеріалів.

— Буде зроблено, докторе, — прошипів Мефістофель і блиснув вогняними очима на гомункула. — А ти, глист у колбі, ще пошкодуєш, що з'явився на світ!

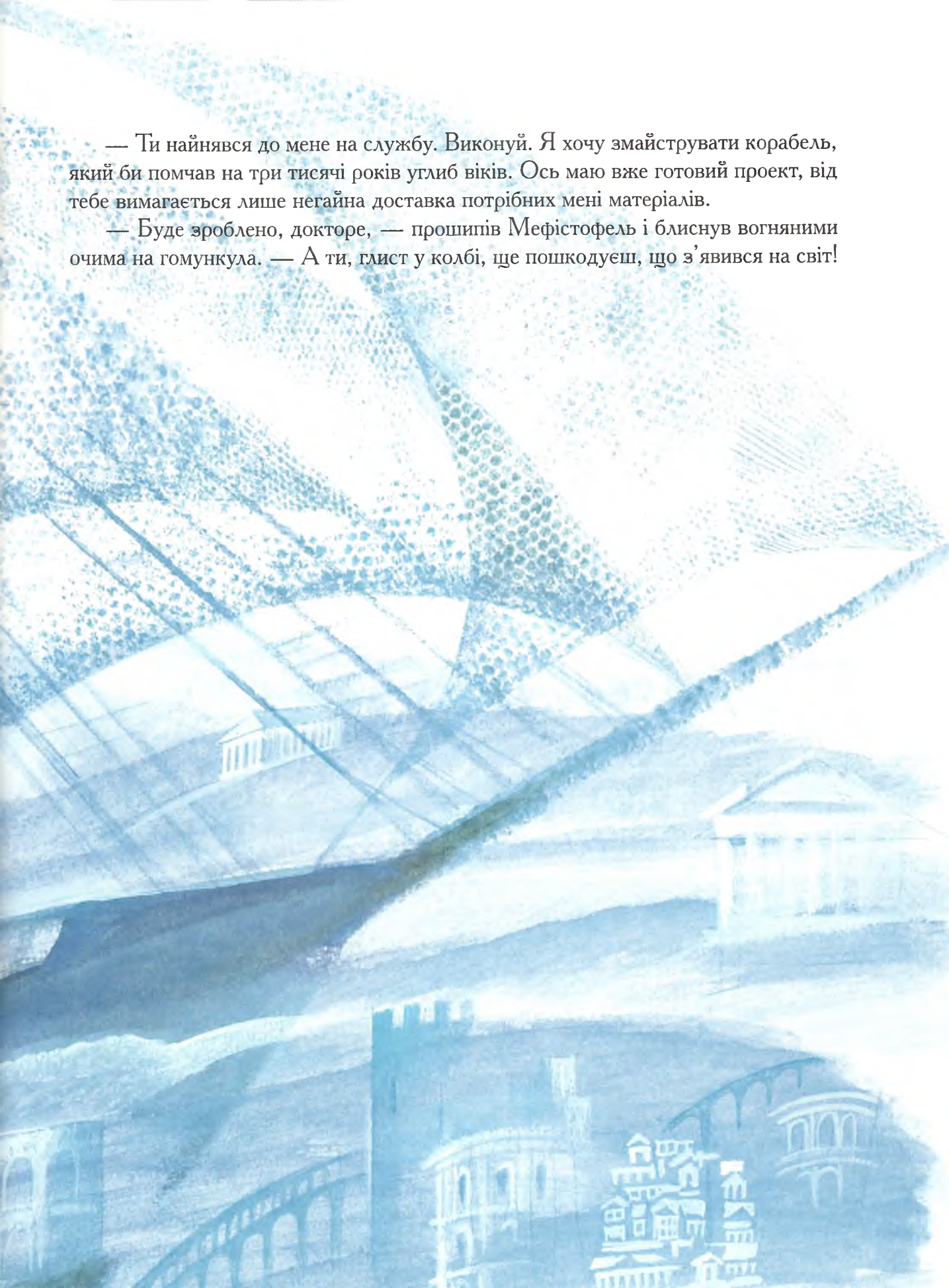

Нарешті Фауст, Мефістофель і гомункул вирушили в чарівну мандрівку. Гомункул час від часу просив Фауста показати йому все довкола, він не замовкав ні на мить, щоразу захоплюючись новою картиною, що поставала перед мандрівниками в часі. Мефістофель же відійшов убік, склав руки на грудях і спідлоба з ненавистю дивився на істоту в колбі.

— Ой, як цікаво! Погляньте, усе міняється просто на очах. Он було саме згарище, як раптом його змінило велике місто. Тут люди жили щасливі й безтурботні! Шкода бідолашних, вони ж не знали, що союзники виявляться ворогами і спалять все до останнього хліва...

Мандрівники бачили все навпаки: ось стоїть стара бабуся, вона спирається на костур, очі сльозяться, ще трохи часу — і це вже не бабуся, а вродлива молода жінка, вона бавиться на подвір'ї зі своїм малим синочком. Ще мить — і на цьому ж подвір'ї не жінка, а немовля, що спить у візочку.

— Неймовірно, ми маємо змогу побачити життя навпаки! — вигукнув гомункул.

Аж ось корабель зупинився на площі незнайомого міста. Місто палало, довкола лежали поранені й убиті. Ті, хто вижив, проклинали Єлену.

Біля замку, серед полум'я і спотворених тіл велично стояла та, котру проклинали всі жінки. Адже вони лишилися без чоловіків і дітей. Єлена зблідла, вона не в силах була вимовити й слова. До жінки наближався озвірілий люд — усі прагнули смерті Єлени. Раптом між людьми, що прагнули помсти, і Єленою постав Фауст. Доктор підхопив на руки жінку і швидко доніс до корабля. Вона отямилася лише тоді, коли корабель прибув назад у Віттенберг. Мефістофель з полегшенням зітхнув. Служник Везельвула не на жарт злякався, що в разі непередбаченої ситуації доведеться доставляти усіх на кораблі за допомогою особливої магії, яка виснажує і вибиває з колії на декілька тижнів.

Віднині радість і спокій оселилися у вежі доктора Фауста. Доктор із великим запалом зайнявся наукою. Щодня у кабінеті чулися наукові суперечки між Фаустом, гомункулом та Вагнером.

А у вітальні з усмішкою на устах сиділа Єлена Прекрасна. Вона чула усі суперечки, і спочатку їй здавалося, що у цій оселі все йде шкереберть. Але наставав вечір, і всі дружно сідали до столу. Звучав веселий сміх, читалася легка поезія. Незабаром Єлена звикла до нової компанії. Вона не сумувала: протягом дня вишивала золотими нитками, до неї приходили найславетніші художники і писали її портрети, які згодом облетіли увесь світ.

Тільки одна істота залишилась у вежі вкрай незадоволеною. Мефістофеля, здавалось, забули. Він, звісно, бурчав, коли доктор Фауст викликав його задля втілення в життя своїх неймовірних ідей. Однак Мефістофель звик прислуговувати, бо знав, що скоро настане час розплати і все зміниться. Та й ця думка не тішила зараз Мефістофеля. Бісова душа казилася, коли спостерігала людське щастя.

Одного разу Фауст помітив на ґанку дивну, але знайому фігуру. Доктор марно намагався розгледіти обличчя непроханого гостя. Сповнений неприємних передчуттів, він швидко спустився вниз, щоб поспілкуватися з гостем. Це був той самий чоловік, який у паризькому палаці провів їх до покоїв короля.

— Маркізе, що вас привело до моєї скромної оселі? — ввічливо запитав Фауст.

— О, докторе, приємно, що ви мене запам'ятали. Вся справа в тому, що ви черговий раз викликали шалений гнів короля. Просто дивовижно, за найменшої провини підлеглим непереливки від государя. Зачувши ваше ім'я, всі тремтять у замку — знають, що спокою кінець. А тепер король не спить, не їсть, з ним трапляються нервові зриви, якась бісівська душа сповістила його величність про те, що ви тримаєте у себе вдома справжній діамант. Подейкують, що ви вже давненько ховаєте від всіх Єлену Прекрасну. Негоже, докторе, обманювати Франціска, адже він вам подарував життя, і натомість вимагає троянську богиню у свій палац.

Маркіз сказав це і зник.

Усе сталось швидко. Фаусту навіть здалося, що не жила у його вежі Єлена Прекрасна, а все йому приснилося у гарному сні. Доктор відправив Єлену на своєму диво-кораблі. Вона мала сама обрати свій шлях.

— Ти все знаєш, друже гомункуле, — в зажурі промовив Фауст до чоловічка в колбі. — Скажи мені, невже вона обрала знову Трою?

— Так, мені відомо, куди вирушила Єлена. Ви ж знаєте, докторе, що Єлена не лише вродлива, вона дуже мудра. Ця жінка має належати світові, тож серце підказало їй вирушити в майбутнє. Єлена народжуватиметься в різних тілах, різних країнах, однак, завжди лишатиметься прекрасною на вроду й у душі. Ніколи її не здолає диявольська сила!

— Ти мене втішив, друже гомункуле, — стиха мовив Фауст.

А в цей час Мефістофель, який стояв поруч невидимим, аж зубами скреготав від злості. Неприємно дияволові слухати, що комусь вдалося уникнути його страшного царства.

— Докторе! Сталося нещастя, — сполошився раптом гомункул. — Я бачу, як невинних людей в одній країні ведуть на страту. Їх оббрехали, вони невинні! Допоможіть їм докторе, бо, знаючи про це, я не зможу спокійно спати.

— Мефістофелю! — Фауст зірвався з місця. — Ти все чув? Хутко звільни невинних.

— Але докторе, ви ж не збираєтесь виправляти усі нещастя на землі?

— Я накоїв стільки нещасть, що ніякими добрими вчинками не зможу їх виправити. Однак, це не означає, що я сидітиму, склавши руки. Добрі справи — ось що я робитиму до кінця своїх днів!

— Добре, хоч недовго ще! — з сарказмом пробурчав собі під ніс Мефістофель.

Відтоді Фауст разом з гомункулом відстежували всі нещастя на землі. Вони непогано працювали, бо з часом було подолано чуму, вдалося погасити спалах тифу, відновити мир між багатьма країнами.

То тут, то там виникали лісові пожежі — це Мефістофель намагався хоч якось завадити людському щастю, однак гомункул одразу ж про все доповідав доктору Фаусту. Звісно, за лічені секунди пожежі гасилися, а Мефістофель змушений був тікати з місця події, підібгавши хвоста, як шолудивий пес. Люті служителя пекла не було меж. Та нічого не вдієш — угода є угода, та ще й написана кров'ю! Тому й доводилося Мефістофелю просто з-під сокири ката забирати чергову невинну жертву, відкривати комори заможних маркізів, аби нагодувати голодний люд. Нечиста сила під нагайкою доброти мусила творити добрі справи. Не раз Мефістофель мріяв розбити колбу з ненависним гомункулом, однак робити цього не смів, а тому лише скреготав зубами від ненависті.

А Фауст ночами не спав. Він мріяв про ідеальний світ, усміхнених і добрих людей. Він вже відчував усю земну добру енергію, що струменить аж до сонця. Від цієї думки доктору ставало легко на душі.

Якась незрима сила змусила Фауста підвестися з ліжка і взяти старовинну книгу. Фауст відкрив першу-ліпшу сторінку і прочитав: «Кохання й прагнення — ось рушії життя!» Враз уся кімната наповнилася червоним димом. Перед доктором постав Мефістофель. О, він вже був не таким, яким являвся до Фауста протягом чверті століття.

Спотворене страшне обличчя, копита замість ніг, з-під колись ефектної шляпи з пером пробиваються потворні роги.

— Ти забув про час, докторе! Кохання, прагнення — ніщо порівняно з часом. Роки спливли, тобі сьогодні сповнюється рівно сто років. Ти пам'ятаєш, ми уклали угоду, написану кров'ю: ти маєш по за-

кінченню строку моєї служби прислуговувати мені. Але, на відміну від твоєї частини угоди, моя не має кінця терміну. Мені ти служитимеш вічно! О, Фауст! Ти зробиш стільки цікавого, я вже зібрав велику армію вчених, яким теж хотілося чогось такого, «не знаю якого», — передражнив когось Мефістофель. — Однак їхні знання — ніщо в порівняні з твоїми. О, я знав, що в тебе надзвичайний талант. Такі, як ти, не повинні вмирати!

— Зажди, Мефістофелю! Ти хочеш сказати, що я виготовлятиму для тебе зброю?

— Так, ти, Фауст, працюватимеш на майбутнє. Я ще точно не вирішив, де ми розмістимо нашу пекельну лабораторію, але знаю напевне, що це буде в самісінькому центрі підземного вогню. Тобі там не буде холодно, не доведеться розпалювати камін і кутатись у численні мантії.

— Ти знаєш, демоне, що маєш справу з чарівником? — і раптом Фауст почав видовжуватись, його тіло поступово перетворювалося на легкий серпанок.

— Та годі, докторе! Твоя магія — іграшкова порівняно з моєю силою. Ти ж знаєш, від мене не втечеш. Я маю твій підпис, — Мефістофель показав угоду, складену Фаустом двадцять чотири роки тому.

Раптом із каміна вислизнула вогняна саламандра. То була та сама ящірка, з якою Фауст розмовляв у часи свого відчаю. Саламандра враз опинилася біля угоди й лизнула своїм вогненним язиком підпис доктора — підпис зник.

— Підступна потворо! — закричав Мефістофель. — Як ти насмілилася піти проти мене! Та це нічого не означає! Я скликаю на допомогу всі темні сили! Вставайте, демони, настав час забрати доктора у пекло!

Підлога розверзлася, внизу палав вогонь і було чути страшні крики та стогони. Водночас відкрилася стеля й Мефістофель побачив сліпуче сонячне сяйво. Він не владний був над силою Світла, тож враз із прокляттями провалився в безодню.

А Фауст простягнув руки вгору і зник у небесному сяйві.

Більше ніхто й ніколи не бачив ученого. На ранок, як завжди, у кабінет доктора прийшов привітатися Крістоф Вагнер. Він усю ніч не спав — читав чергову книгу. Аж раптом під ранок його осяяла геніальна думка. Саме цією думкою й спішив поділитися сумлінний учень зі своїм учителем. Однак, у кабінеті Фауста відбувалося щось дивне: все шкереберть, полиці повалені, у стелі й долівці — зяючі діри. Фауст загадково зник, не залишивши й записки. Колба з гомункулом також зникла.

— Казав я доктору, останні його випробування не призведуть до добра! Я не помилився, та доктора вже не повернеш. О, Боже, де моя улюблена книга? Невже також зникла безвісти? Та ні, книга на місці. Усі книги на місці — гарний я маю спадок. Тепер лишається тільки працювати. А що скажуть люди? Ні, треба написати всю правду про найславетнішу людину на землі!

Вагнер зайняв місце свого вчителя, закутався в його мантію, достоту, як доктор, зігнувся над рукописом і вивів заголовок своєї першої книги:

«Життя і діяння знаменитого і шановного доктора Фауста».

ББК 82.3(0)
Д 13

ЗМІСТ

ЩУРОЛОВ 3
ЛОЕНГРІН 21
ЛОРЕЛЕЯ 39
ФАУСТ 49

Літературно-художнє видання
Для дітей та дорослих

ДАВНІ ЛЕГЕНДИ НІМЕЦЬКИХ ЗЕМЕЛЬ
Переказ Т. Горбаченко,
Л.Олексієнко

Відповідальний редактор *О. І. Донічева*
Літературний редактор *Е. Д. Добровольська*
Художник *Ніка Гольц*

ТОВ «Видавництво «Країна Мрій», м. Київ, вул. Лугова, 9
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників, розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 2077 від 27.01.2005

Ексклюзивним дистриб'ютором книжок видавництва «Країна Мрій» є
ТОВ «ДЦ «Ексмо-Україна»: м. Київ, вул. Лугова, 9; тел./факс: 537-35-52
Електронна пошта: sale.ukr@eksmo.com.ua

Підписано до друку 10.01.2006. Формат 84x108 1/16.
Друк офсетний. Папір офсетний. Обл.-вид. арк. 15,43. Умов. друк. арк. 10,08.
Гарнітура «Академічна». Наклад 5 000. Замовлення № 0600212

Друкарня ТОВ «Фактор-Друк». 61030, м. Харків, вул. Саратовська, 51

ISBN 5-699-04112-5
ISBN 966-8761-64-2

© Т. М. Горбаченко. Текст, 2006
© Л. П. Олексієнко. Текст, 2006
© Н. Г. Гольц. Ілюстрації, 2003
© ООО «Издательство «Эксмо», 2004
© ТОВ «Видавництво «Країна Мрій», 2006

ISBN 966-8761-64-2
9 789668 761645